

**Someron kaupungin
Varhaiskasvatussuunnitelma**

Somero

Sivltk §55/22.06.2022

Varhaiskasvatussuunnitelman kuvitus: Oppimisympäristöjä päiväkodeista.

SISÄLLYSLUETTELO

1.	Johdanto	7
2.	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	9
2.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus	9
2.2	Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma	10
3.	Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	13
3.1	Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	13
3.2	Varhaiskasvatuksen toimintamuodot	17
3.3	Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	19
3.4	Lapsen aloittaminen varhaiskasvatuksessa	20
3.5	Arvoperusta	22
	Lapsuuden itseisarvo	22
	Ihmisenä kasvamisen	22
	Lapsen oikeudet	22
	Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus	22
	Perheiden monimuotoisuus	22
	Terveellinen ja kestävä elämäntapa	22
3.6	Oppimiskäsitys	23
3.7	Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus	23
3.8	Laaja-alainen osaaminen	25
	Ajattelu ja oppiminen	25
	Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	25
	Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	26
	Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	26
	Osallistuminen ja vaikuttaminen	26
4.	Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	29
4.1	Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	29
	Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä	30
	Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö	30
	Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	31
	Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa	31
4.2	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	33
4.2.1	Kiusaaminen.....	35

4.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa	38
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	38
Monialainen yhteistyö	39
5. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	41
5.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	41
5.2 Pedagoginen dokumentointi	42
5.3 Monipuoliset työtavat	42
5.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	43
5.5 Oppimisen alueet	46
Kielten rikas maailma	46
Ilmaisun monet muodot	48
Minä ja meidän yhteisömme	50
Tutkin ja toimin ympäristössäni	52
Kasvan, liikun ja kehityn.....	54
5.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	57
5.6.1 Laajamittainen kaksikielinen	58
Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus	59
6. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki	60
6.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut	60
6.2 Yhteistyö tuen aikana	62
6.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	63
6.4 Lapsen tuen arviointi	66
6.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	67
6.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista	68
6.7 Paikallisesti päätettävät asiat	70
7. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus	75
8. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	76
8.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	76
8.2 Laatu kuvaavat indikaattorit ja kriteerit	77
8.2.1 Varhaiskasvatuksen riittävyys, saatavuus, saavutettavuus ja inklusiivisuus	77
8.2.2 Varhaiskasvatusta ohjaava opetussuunnitelma	78
8.2.3 Henkilöstön perus- ja täydennyskoulutus sekä osaamisen kehittäminen	79
8.2.4 Huoltajille suunnattu varhaiskasvatusta koskeva ohjaus ja neuvonta	79
8.2.5 Yhtenäinen koulutus- ja kasvatusjärjestelmä ja siirtymät	79

8.2.6	Varhaiskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen rakenteet	80
8.2.7	Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmä	80
8.2.8	Henkilöstörakenne ja varhaiskasvatukselle varatut resurssit.....	80
8.2.9	Varhaiskasvatuksen työaikarakenteet ja –suunnittelu	81
8.2.10	Lapsiryhmän rakenne ja koko	81
8.2.11	Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	81
8.2.12	Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus	82
8.2.13	Pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen	83
8.2.14	Pedagoginen toiminta ja oppimisympäristöt	83
8.2.15	Johtaminen pedagogisen toiminnan tasolla	85
8.2.16	Vuorovaikutus ja ryhmän ilmapiiri	85
8.2.17	Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ja monialainen yhteistyö	86
8.2.18	Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus	86
LÄHDELUETTELO		88
Liite 1. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma		89
Liite 2. Lasten osallisuuden arviointi		93
Liite 3. Kontekstianalyysi		95
Liite 4. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyö; hoitopaikan kuvaus lapsesta, 4 v. lomake. Liite 4 lisätään myöhemmin		
Liite 5 Tiimisopimus Liite 5 lisätään myöhemmin		
Liite 6. Sopimus lapsen tilapäisesti/kuuriluontoisesti annettavasta lääkityksestä		99
Liite 7 Lapsen/nuoren yksilöllinen lääkehoitosuunnitelma.....		100

KUALUETTELO

Kuva 1 Someron varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioon otetut paikalliset suunnitelmat	8
Kuva 2 Someron varhaiskasvatuksen toimintamuodot	10
Kuva 3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaprosessi	12
Kuva 4 Eheä oppimisen polku	21
Kuva 5 Laaja-alainen osaaminen, OPH 2017	27
Kuva 6 Kiusaamisen muotoja.....	35
Kuva 7 Kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy	37
Kuva 8 Keinoja kiusaamisen huomaamiseen ja tunnistamiseen (Kirves & Stoor-Grenner, 2010)	37
Kuva 9 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys, OPH	41
Kuva 10 Havainnoinnista toiminnan kehittämiseen (Koivunen & Lehtinen, 2015)	44
Kuva 11 Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa	47
Kuva 12 Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki	70

1. Johdanto

Opetushallitus antoi 18.2.2022 määräyksen uusista varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee määräyksen mukaan laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka tulee ottaa käyttöön elokuussa 2022. Varhaiskasvatuksen perusteet 2022 on laadittu vastaamaan 2018 voimaan tullutta varhaiskasvatustalakeia ja sen lukua 3a 2021/1183. Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien päivitys edellyttää suurelta osin ns. teknistä päivitystä sekä täsmennyksiä, mutta myös sisältömuutoksia. Sisältömuutoksia on tullut seuraaviin osioihin:

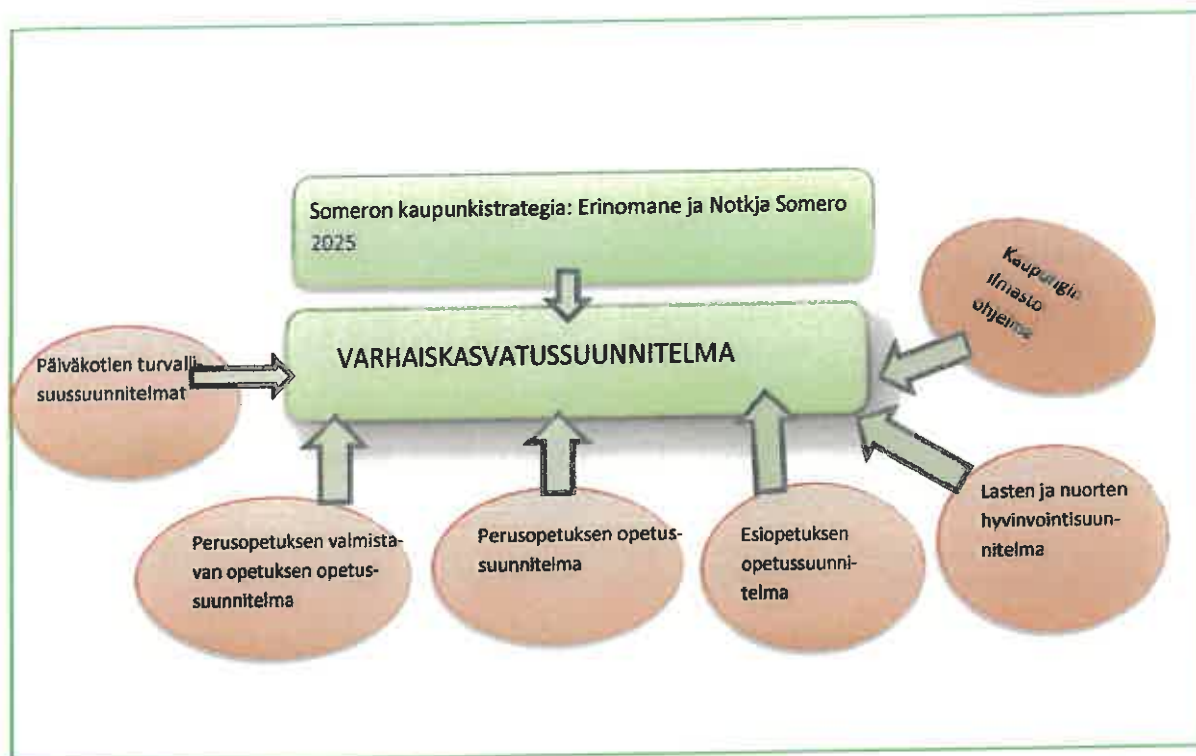
- *Lapsen tuki; tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet, käytännöt ja arvioinnin käytännöt sekä vastuut*
- *Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot*
- *Laaja-alainen osaaminen osioon*
- *Yhdenvertaisuus lisätty tavoitteisiin*
- *Lapsen etu nostettu keskiöön*
- *Kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy*

Varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan Somerolla ovat osallistuneet varhaiskasvatuksessa olevat lapset, heidän huoltajansa ja henkilökunta. Lapsia on osallistettu varhaiskasvatussuunnitelman päivitykseen vuonna 2021 tehdyssä kyselyssä. Lapsilta kysyttiin: Mitä hoitopaikassa on kiva tehdä/leikkiä? Mistä leluista/välineistä he päivähoitossa pitävät? Mitä tavaroita/leluja he toivoisivat päivähoitossa olevan (joita nyt ei ole)?

Huoltajilleen laadittiin kysely keväällä 2022. Huoltajilta kysyttiin lapsen viihtymisestä varhaiskasvatuksessa ja sitä, saavatko he riittävästi tietoa lapsensa päivästä. Huoltajilta kysyttiin myös, että tietävätkö he mielestään riittävästi varhaiskasvatuksen käytännöistä ja toiminnasta. Lisäksi huoltajilta tiedusteltiin toiveita ja ideoita varhaiskasvatukseen sekä miten he haluaisivat yhteistyön toteutuvan varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa.

Someron paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman päivitykseen ovat osallistuneet varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelu& kehittäminen -kokouksissa sekä kehittämispäivässä.

Huoltajille on tehty kevään 2022 aikana asiakastyytyväisyyskysely.

Kuva 1 Someron varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioon otetut paikalliset suunnitelmat

2. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain¹ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilain, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta². Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvuille, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

2.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka³.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁴. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

¹ Varhaiskasvatustilain (540/2018)

² Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

³ Varhaiskasvatustilain 2 §

⁴ Varhaiskasvatustilain 1 §

Kuva 2 Someron varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Somerolla paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan ja hyväksytään suomenkielellä. Tämän suunnitelman lisäksi Somerolla päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa laaditaan kullekin lapselle Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Avoimessa päiväkodissa ei laadita lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Someron varhaiskasvatussuunnitelma rakentuu valtakunnallisista perusteista sekä paikallisista tarkennuksista ja lisäyksistä. Jokainen varhaiskasvatussuunnitelman luku alkaa "Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018" – tekstillä ja tämän jälkeen on vihreään lokeroon kirjattu paikalliset tarkennukset ja lisäykset.

Koko varhaiskasvatushenkilöstö on osallistunut paikallisen suunnitelman päivittämiseen osallistumalla kahteen työpajaan, jossa tätä on päivitetty. Huoltajille ja lapsille on toteutettu asiakastytytyväisyyskysely liittyen varhaiskasvatussuunnitelman päivittämiseen, arviointiin ja kehittämiseen.

Uuden varhaiskasvatustlain perusteella myös salassapitosäädökset ovat muuttuneet: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/uusi-varhaiskasvatustlain-mika-muuttuu-tietosuojan-ja-salassapidon-osalta_2018.pdf

2.2 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatustlain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatus, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma⁵. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohdana tulee olla lapsen etu⁶ ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle

⁵ Varhaiskasvatustlain 23 §

⁶ Varhaiskasvatustlain 4 § ja HE 40/2018 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle varhaiskasvatustlain ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, luku 2

toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa⁷.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetukselta, kasvatukselta ja hoidolta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tuki-toimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan käyttää perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.⁸

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa⁹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja kätsoyksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 5.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (luku 6.3)¹⁰. Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma¹¹. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan¹². Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.¹³ Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioitaessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostukset kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 6)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 §

⁸ Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 40/2018 vp, s. 99

⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 23 §

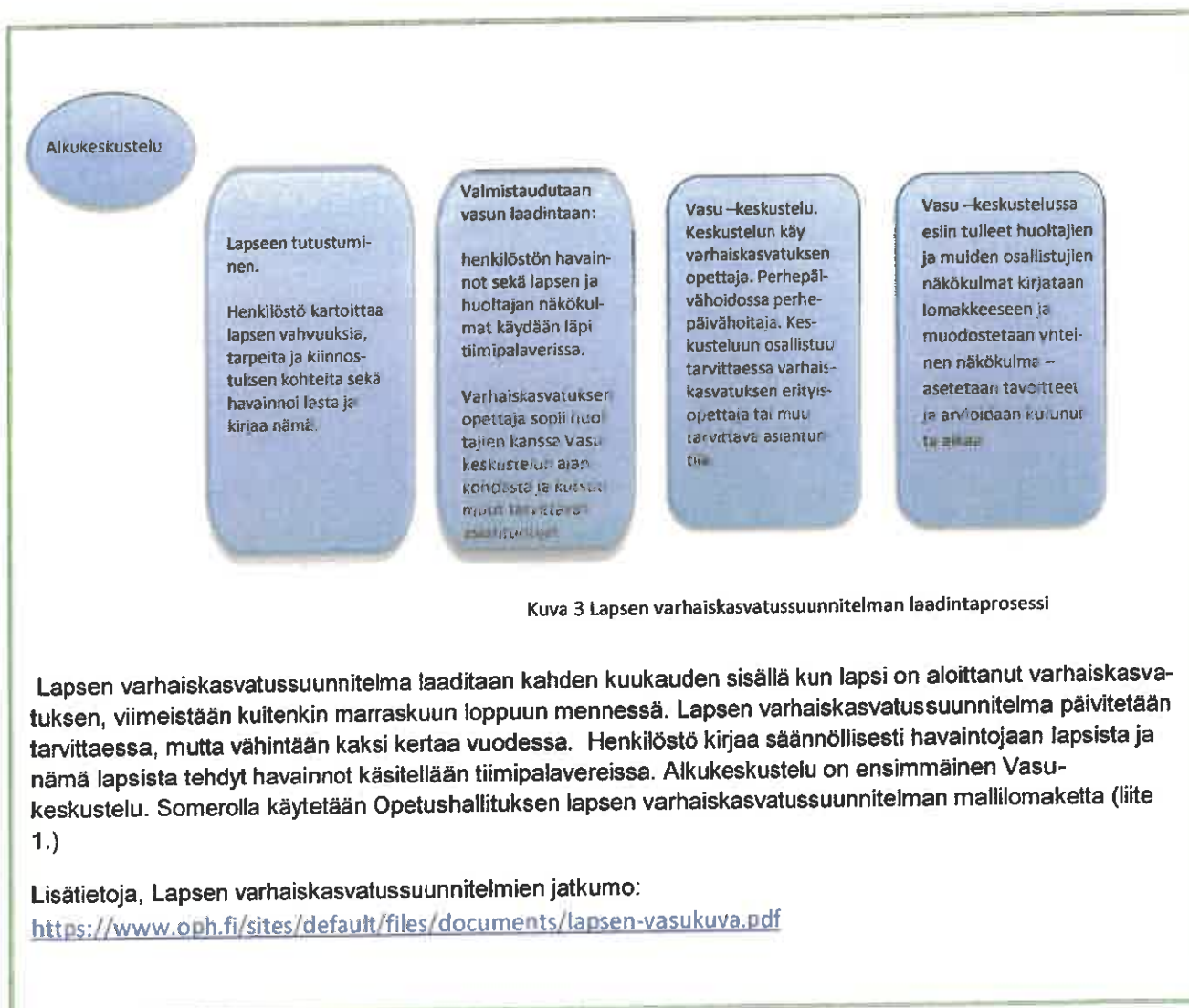
¹¹ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

¹² Varhaiskasvatuslaki 41 §

¹³ Varhaiskasvatuslaki 23 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä¹⁴. Varhaiskasvatustilain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.¹⁵

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus on lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

Kuva 3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaprosessi

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan kahden kuukauden sisällä kun lapsi on aloittanut varhaiskasvatuksen, viimeistään kuitenkin marraskuun loppuun mennessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään tarvittaessa, mutta vähintään kaksi kertaa vuodessa. Henkilöstö kirjaa säännöllisesti havaintojaan lapsista ja nämä lapsista tehdyt havainnot käsitellään tiimipalaverissa. Aikukeskustelu on ensimmäinen Vasu-keskustelu. Somerolla käytetään Opetushallituksen lapsen varhaiskasvatussuunnitelman mallilomaketta (liite 1.)

Lisätietoja, Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmien jatkumo:

<https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lapsen-vasukuva.pdf>

¹⁴ Varhaiskasvatustilain 40 §

¹⁵ Varhaiskasvatustilain 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

3. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatusstyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

3.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina¹⁶. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustalain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana¹⁷. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla¹⁸. Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti¹⁹. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto²⁰. Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä²¹. Muista kielistä määrätään luvussa 5.6.

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustalain ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen²² sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia²³ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta²⁴. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella²⁵. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki²⁶, tasa-arvolaki²⁷, Euroopan ihmisoikeussopimus²⁸, YK:n lapsen oikeuksien sopimus²⁹, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista³⁰, YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista³¹ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet³². Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi

¹⁶ Varhaiskasvatustalain 5 § 4 mom.

¹⁷ Varhaiskasvatustalain 1 §

¹⁸ Varhaiskasvatustalain 1 ja 12 §

¹⁹ Varhaiskasvatustalain 5 § 2 mom.

²⁰ Varhaiskasvatustalain 52 §

²¹ Varhaiskasvatustalain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

²² Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

²³ Hallintolaki (434/2003)

²⁴ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

²⁵ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

²⁶ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

²⁷ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

²⁸ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

²⁹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

³⁰ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

³¹ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

³² Kestävän kehityksen tavoitteet - Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaali- huoltolaki³³, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia³⁴, kehitys- vammaisten erityishuollosta annettua lakia³⁵ ja terveydenhuoltolaki³⁶ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuol- lon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatuslaissa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatuslain³⁷ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;
- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisäätöisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan³⁸. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys³⁹. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁴⁰ Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää

³³ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

³⁴ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

³⁵ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

³⁶ Terveystieteiden tutkimuskeskuslaki (1326/2010)

³⁷ Varhaiskasvatuslaki 3 §

³⁸ Varhaiskasvatuslaki 12 ja 19 §

³⁹ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁴⁰ Varhaiskasvatuslaki 11 §

kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksesta annettuja säädöksiä⁴¹. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityislastentarhanopettajan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁴². Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁴³.

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 4.1)⁴⁴. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁴⁵. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁴⁶.

Miten varhaiskasvatuslain tavoitteet konkretisoituvat Somerolla (henkilöstön pohdintaa tavoitteista):

1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;

- Luodaan turvallinen, aktivoiva ja monipuolinen kasvatusympäristö
- Lasten havainnointiin perustuva toiminnan suunnittelu
- Yhteistyö huoltajien sekä muiden asiantuntijoiden kanssa

2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;

- Mielekäs oppimisympäristö
- Lapsen toiminnallinen & tutkiva ja oivaltava oppiminen
- Lapsen säännöllisen havainnoinnin pohjalta asetetut tavoitteet, toiminnan toteutus ja arviointi
- Monipuolinen toiminta – erilaiset tavat oppia
- Lapsen yksilöllisyyden huomiointi (pienryhmät, eriyttäminen)
- Eriyttäminen
- Lapsen tiedonjonon ja mielenkiinnon herättäminen
- Oppimiseen kannustaminen

⁴¹ Varhaiskasvatuslaki 25-33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁴² Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁴³ Varhaiskasvatuslaki 75 §

⁴⁴ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁴⁵ Varhaiskasvatuslaki 7 §

⁴⁶ Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;

- Oppimisympäristö > innostava, selkeä, monipuolinen, välineet lapsen saatavilla, retket lähiympäristöön, lapsi mukana suunnittelussa ja toteutuksessa sekä arvioinnissa, positiivinen työote.
- Havainnointi -> lapsen yksilölliset tarpeet ja niiden huomioiminen sekä seuraaminen arjessa.
- Monipuolisuus toiminnassa
- Aktiivinen aikuinen, olla ajan hermolla
- Huomioidaan monikulttuurisuus sisältöalueissa
- Kulttuuri- ja liikuntapalvelut aktiivisesti käyttöön

4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;

- Erilaisuuden hyväksyminen.
- Fyysisesti turvallinen ympäristö sisällä / ulkona
- Päiväkodin yhteiset pelisäännöt, toimintatavat ja sopimukset
- Lasten "henkinen" turvallisuus (kiusaamisen ehkäisy) + puuttuminen.
- Säännöllinen päivärytmi
- Avoin keskustelu (huoltajien ja henkilöstön välillä esim. huoltajien toiveet)
- Tunnetaitojen harjoittelu
- Lapsella turvallinen olo, ilmapiiri luottamuksellinen

5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;

- Yksilöllisyyden huomioiminen (omat unikaverit / rätkki -> luo turvaa)

6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;

- Avoimuus ja suvaitsevaisuus- keskustelu lapsen ja aikuisen välillä -> kuunteleminen
- Sukupuolineutraalius
- Erilaisuuden hyväksyminen
- Avoimuus ja perehtyminen eri kulttuureihin
- Vaihtoehtoiset kommunikaatiomuodot (esim. kuvat, tukiviittomat)
- Tulkin käyttö tarvittaessa

7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;

- Tunnistetaan lapsen tuen tarve (esim. tuen tarve leikkeihin mukaan pääsemisessä, tuen tarve kielellisissä valmiuksissa ym.)
- Keskustellaan tiimissä -> laaditaan vasu yhdessä huoltajien kanssa -> kirjataan sovitut toimintatavat, menetelmät ja yhteistyötahot
- Ryhmän toiminnassa ja toiminnan suunnittelussa otetaan huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja sovitut käytänteet (esim. tukikuvat, viittomat, Lapsen mieli -materiaali, kasvattajan aito läsnäolo ja tuki).

8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestäväan toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;

- Aikuisen läsnäolo lasten leikeissä -> sanallinen ohjaus ja mukanaolo, leikin rikastuttaminen tarvittaessa
- Annetaan lapselle malleja ristiriitatilanteiden ratkomiseen
- Harjaannutetaan vuorovaikutus / yhteistyö ja tunnetaitoja (esim. Lapsen mieli – materiaali, Lions Quest –koulutus)
- Aikuinen mallintaa lapsille arjen toimintaa
- Kiusaamista ei sallita
- Pienryhmätoiminnan hyödyntäminen
- Ympäristö- ja luontokasvatus
- Kierrätys (biojäte), ylipäättään lajittelu, teemapäivät
- Ryhmän yhteiset sopimukset & säännöt luodaan yhdessä lasten kanssa

9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;

- Tilojen järjestäminen huomioiden lasten toiveet <- huomioiden ryhmän vasut ja turvallisuus
- Lasten havainnoiminen sekä havaintojen hyödyntäminen toiminnan suunnittelussa
- Lasten kokoukset
- Leikinvalinta -taulu
- Lasten mielipiteiden kuuntelu ja huomioiminen, lasten haastattelut
- Lapsille vastuutehtäviä (esim. ”pienet apulaiset”)

10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatusstyössä.

- Keskustelut lasten tuonti- /hakutilanteissa
- Otetaan asiat puheeksi matalalla kynnyksellä / avoimuus
- Kerrotaan yhteistyötahoista + harrastusmahdollisuuksista
- Annetaan vinkkejä arkeen / kuunnellaan
- Vasut & vanhempainillat
- Positiivista palautetta enemmän
- Erialaisten mielipiteiden kunnioittaminen ja hyväksyminen

3.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁴⁷. Varhaiskasvatustalain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatustalain määrittää, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁴⁸. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatuspalveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatuspalveluihin

⁴⁷ Varhaiskasvatustalain 1 §

⁴⁸ Varhaiskasvatustalain 1 §

hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁴⁹

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarusuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoitus ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset.⁵⁰ Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁵¹.

Varhaiskasvatustalaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁵². Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁵³. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁵⁴. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁵⁵. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustalain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laajalaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁵⁶

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioida pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁵⁷

Somerolla tarjotaan varhaiskasvatusta kunnallisissa päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja avoimessa varhaiskasvatuksessa. Vuorohoitoa tarvitseville lapsille on yksi vuorohoitoryhmä Tuulihatun päiväkodissa, Heinähattujen ryhmässä. Esiopetuksessa olevalla lapsella on mahdollisuus niin sanottuun täydentävään varhaiskasvatukseen ja tämä otetaan huomioon lasten sijoittamisessa, jolloin lapsen ei tarvitse fyysisesti siirtyä paikasta toiseen esiopetusajan päätyttyä.

Somerolla on kaksi varhaiskasvatuksen erityisopettajaa (VEO), joiden kesken on jaettu koko varhaiskasvatuksen kenttä. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja käy ryhmissä konsultoimassa henkilökuntaa, ohjaamassa tukea tarvitsevaa lasta tai lapsiryhmää ja osallistuu tukea tarvitsevien lasten palaveriin. VEO toimii tukea tarvitsevien lasten osalta yhteyshenkilönä muihin asiantuntijoihin.

Tukimateriaalia: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perhepaivahoidon-pedagogisen-toiminnan-lahtokohtia>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/perhepaivahoidon-vasuoproessin-ja-kehittamisen-johtaminen>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/vuorohoito>

3.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämäkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁵⁸.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁵⁹

⁵⁸ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 mom. 5 kohta

⁵⁹ Esimerkiksi varhaiskasvatuslaki 40-42 §

3.4 Lapsen aloittaminen varhaiskasvatuksessa

Lapsen siirtymistä kotoa varhaiskasvatukseen tukee Somerolla käytössä oleva kaksivaiheinen tutustuminen.

Kaksivaiheisen tutustumisen *ensimmäisessä vaiheessa* huoltajat osallistuvat alkukeskusteluun eli tulevat varhaiskasvatustyksikköön keskustelemaan lastaan koskevista asioista, huoltajien toiveista sekä lapsen aikaisemmista kokemuksista.

Alkukeskustelun jälkeen eli kaksivaiheisen tutustumisen *toisessa vaiheessa* huoltaja/ huoltajat tulevat lapsen kanssa tutustumaan varhaiskasvatuspaikkaan. Kaksivaiheinen tutustuminen on myös ensimmäinen askel luottamuksellisen ja toimivan yhteistyön rakentamisessa henkilöstön sekä huoltajien välillä. Kun lapsi on aloittanut varhaiskasvatuksen, huoltajille lähetetään noin kuukauden kuluessa linkki asiakastytyväisyyskyselyyn, jossa he arvioivat varhaiskasvatuksen aloittamiseen liittyviä seikkoja.

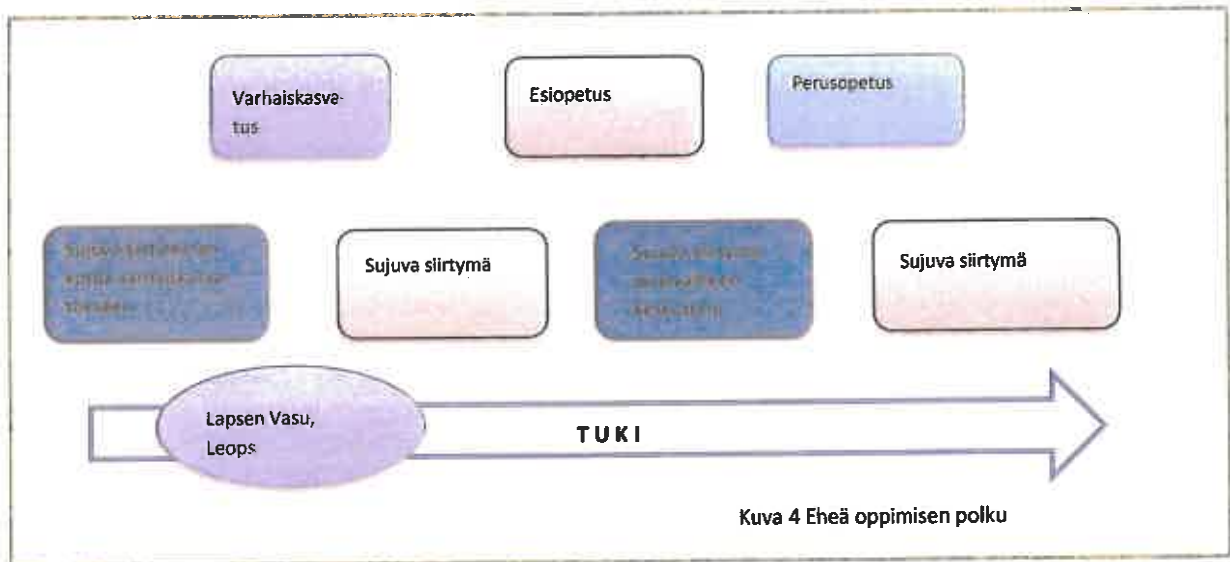
Lapsen siirtyessä Somerolla perhepäivähoidosta päiväkotiin, siirtyvät päiväkotiin lapsen tiedot perhepäivähoitajan täyttämässä tiedonsiirtolomakkeessa ja vasu siirtyy suoraan lapsen tulevaan päiväkotiin. Lapsen siirtyessä päiväkodista toiseen pidetään ryhmien välillä nk. siirtokeskustelu, jonka yhteydessä lapsen tiedot, vasut ym. siirtyvät lapsen uuteen ryhmään. Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, lapset pedagogiset asiakirjat siirtyvät Wilma – järjestelmän kautta perusopetukseen.

ARVIOINTI

Asiakastytyväisyyskyselyssä huoltajat arvioivat seuraavia asioita lapsensa hoidon aloittamisesta:

- *Ensivaikutelma varhaiskasvatuspaikasta*
- *Varhaiskasvatuspaikkaan tutustuminen*
- *Lapsen ja perheen huomioiminen*
- *Tiedon saanti toiminnasta*

Huoltajat voivat arvioida edellä esitettyjä kysymyksiä asteikolla 1-5 (1=erittäin tyytymätön ja 5=erittäin tyytyväinen). Lisäksi huoltajilla on avoimen vastauksen kohdalla mahdollisuus tuoda lisätietoja yllä esitettyihin kysymyksiin.

3.5 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjintäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁶⁰, varhaiskasvatustilain⁶¹ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁶².

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdä, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palauteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁶³

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemysluo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁶⁴. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunnetaitojaan ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

⁶⁰ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁶¹ Varhaiskasvatustilain 20 §

⁶² YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

⁶³ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁶⁴ Varhaiskasvatustilain 3 § 1 mom. 6 kohta

3.6 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatustilanteiden lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

3.7 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatustieteeseen, pedagogiseen tietoon perustuvaan, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁶⁵.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetusta ja hoitoa muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeitä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä

⁶⁵ Varhaiskasvatustilanne 2 ja 23 §

ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 4.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 3.7) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 5) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen Somerolla toteutetaan positiivisen pedagogiikan keinoin.

Varhaiskasvatus on tärkeä vaihe lapsen elämässä, koska tällöin luodaan perusta lapsen hyvinvoinnille, oppimisen ilolle, tasa-arvoiselle kehitykselle sekä motivaatiolle. (Leskisenoja 2019, 29). Seligman (2011, 96-97) mukaan hyvinvointi muodostuu myönteisistä tunteista (Positive emotions), sitoutumisesta (Engagement), ihmissuhteet (Relationship), merkityksellisyydestä (Meaning) ja saavuttamisesta (Accomplishment), josta hän käyttää lyhennettä PERMA. Leskisenoja (2019, 68) avaa Seligman PERMA –teoriaa seuraavasti:

- Myönteiset tunteet
- Sitoutuminen
- Ihmissuhteet
- Merkityksellisyys
- Saavuttaminen

Henkilöstön oma innokas ja positiivinen suhtautuminen tekemiseen vahvistaa lasten motivaatiota uuden oppimiseen. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän henkilöstön rooli korostuu kehityksessä ja oppimisessa.

Lapsi tarvitsee oppiakseen turvallisen ja positiivisen ympäristön, jossa henkilöstö suhtautuu lapsiin empaattisesti ja positiivisesti kannustaen. On tärkeää tarjota lapselle syliä, kun hän sitä tarvitsee. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu yhdistyvät. Oppimisen kannalta on tärkeää opittavan asian tai taidon monikanavaisuus ja toiminnallisuus: lapsi oppii leikkien, liikkuen ja tutkien. Lapselle tarjotaan oppimisessa mielekkäitä ja motivoivia oppimiskokemuksia. Varhaiskasvatuksen henkilöstön tehtävä on lapsen mielenkiinnon ja tiedonjonon herättäminen, jolloin ei anneta lapsille valmiita vastauksia vaan kysellään ”miksi” kysymyksiä ja herätellään näin lapsia pohtimaan asioita. Henkilökunta kannustaa ja rohkaisee lapsia oppimaan uusia asioita.

ARVIOINTI

Arviointia voi toteuttaa esimerkiksi seuraavin kysymyksin:

Huomioitko jokaisen lapsen ryhmässäsi jokaisena päivänä?

Annatko jokaiselle lapselle päivittäin positiivista palautetta?

Huomioidaanko lasten toiveet toiminnan suunnittelussa? Miten?

Ovatko lapset osallistuneet oppimisympäristön muokkaukseen? Miten?

3.8 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittämiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 5.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoita ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti.

Lapsia rohkaistaan kysymään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistumisista ja opetellaan kannustamaan toisia. Lapsia kannustetaan myös sinnikkyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heidä ohjataan suuntaamaan ja ylläpitämään tarkkaavaisuuttaan. Päivittäinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumentointi (luku 5.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitsemaan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa lasten uskoa omiin kykyihinsä.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toimii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkökulmista sekä ratkaisemaan ristiriitaitilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten sosiaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävästä elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelystä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen ja turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja sekä yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Osallisuus: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja>

Liikennekasvatus: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/liikennekasvatus>

4. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunniste-taanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 5.1).

4.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvooperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujenpiirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁶⁶

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäy-

⁶⁶ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

täntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunniottavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittämiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialueille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaisuuksien syntymistä ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁶⁷ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁶⁸. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolensensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

⁶⁷ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 mom. 6 kohta

⁶⁸ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuttuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁶⁹. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnustetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lastenvertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittämisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmennetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästävyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

⁶⁹ Varhaiskasvatuslaki 10 §

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään ja arvioidaan muun muassa kehittämispäivissä, joihin osallistuu koko henkilökunta. Kehittämispäivien lisäksi kerran kuukaudessa kokoontuu Suunnittelu- ja kehittämistiimi (Suke), johon osallistuu edustaja jokaisesta varhaiskasvatusyksiköstä (suurista yksiköistä kaksi edustajaa) ja perhepäivähoidon edustajana toimii perhepäivähoidon esimies. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin edistämiseksi ja osana pedagogisen johtajuuden prosessia ovat tiimisopimukset, jotka laaditaan tiimeittäin päiväkodeissa sekä perhepäivähoidossa (liite 5.) Tiimisopimuksen laadinnan lisäksi tiimit kokoontuvat säännöllisesti tiimipalaveriin, joissa keskitytään oman yksikön kehittämiseen sekä arviointiin.

Yksiköiden esimiehet pitävät yksiköissään myös säännöllisiä henkilökuntapalavereja ja perhepäivähoidon esimies tekee sovituskohtaisesti kotikäyntejä perhepäivähoitokodeissa.

Somerolla kehittämiskohteina varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa, perusopetuksessa ja lukiossa ovat lapsilähtöinen oppiminen, oppimisympäristöt, henkilöstön pedagogisen osaamisen ylläpitäminen ja kehittäminen tulevaisuuden oppijan tarpeet huomioiden, yhdessä oppimisen toimintakulttuuri, hyvinvoiva lapsi/nuori sekä hyvinvoiva henkilöstö (Opetuksen järjestäjän paikallinen kehittämissuunnitelma 2018-2020, Osaava ja hyvinvoiva Somero.)

<https://www.somero.fi/client/somero/userfiles/kuntakesu-lautakunnalle-1812018.pdf>

Lasten osallisuutta arvioidaan Parrilan ja Fonsénin (2016) laatimalla taulukolla (liite 2).

Varhaiskasvatus on mukana "Ilo kasvaa liikkuen" -ohjelmassa sekä osallistunut vuoden 2019 aikana Opetus- ja kulttuuriministeriön liikunnallisen elämäntavan hankkeeseen, jonka toimintamalleja jatketaan sekä kehitetään edelleen varhaiskasvatuksen arjessa.

Varhaiskasvatuksen fyysisen aktiivisuuden suositukset:

<https://www.liiku.fi/varhaiskasvattajille/liikuntasuosituks/>

4.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁷⁰. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontais- ta uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4.). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

⁷⁰ Varhaiskasvatustilaki 10 §

Oppimisympäristön kehittäminen on jatkuva prosessi, jossa huomioidaan lasten tarpeet ja kiinnostuksen kohteet. Oppimisympäristön tulee olla lapsia, innostava, selkeä ja monipuolinen, jossa välineet ovat lasten saatavilla. Lapset otetaan mukaan oppimisympäristönsä suunnitteluun. Tiimien palaverissa ja yksikköjen yhteisissä palaverissa arvioidaan säännöllisesti oppimisympäristöjä suhteessa lasten tarpeisiin ja kiinnostuksen kohteisiin. Oppimisympäristöjen kehittäminen ja muokkaaminen on varhaiskasvatuksen arkea.

Lasten oppimisympäristö toimintaympäristönä voidaan jakaa fyysiseen, toiminnalliseen, psyykkiseen, sosiaaliseen, pedagogiseen ja kulttuuriseen toimintaympäristöön (Koivunen & Lehtinen 2015):

Fyysinen:

- päiväkotirakennuksena ja toimitilana
- piha
- henkilöstön ja lasten käyttämät välineet

Psyykinen:

- ilmapiiri
- tunneilmasto

Sosiaalinen:

- ryhmädynamiikka
- henkilöstön ja lasten väliset suhteet ja vuorovaikutus

Pedagoginen:

- henkilöstön kasvatuskäsitys ja käsitykset oppimisesta
- henkilöstön rooli ja merkitys lasten kasvatuksessa sekä oppimisessa
-

Koivusen ja Lehtisen (2015) mukaan mikäli toiminnallinen ympäristö on hyvin toteutettu, se mahdollistaa lasten monipuolisen toiminnan.

ARVIOINTI

Somerolla käytetään oppimisympäristön arvioinnissa kontekstianalyysiä (Pihlaja & Kontu 2001, liite 3), jossa lapsen oppimisympäristöä arvioidaan viidestä eri näkökulmasta:

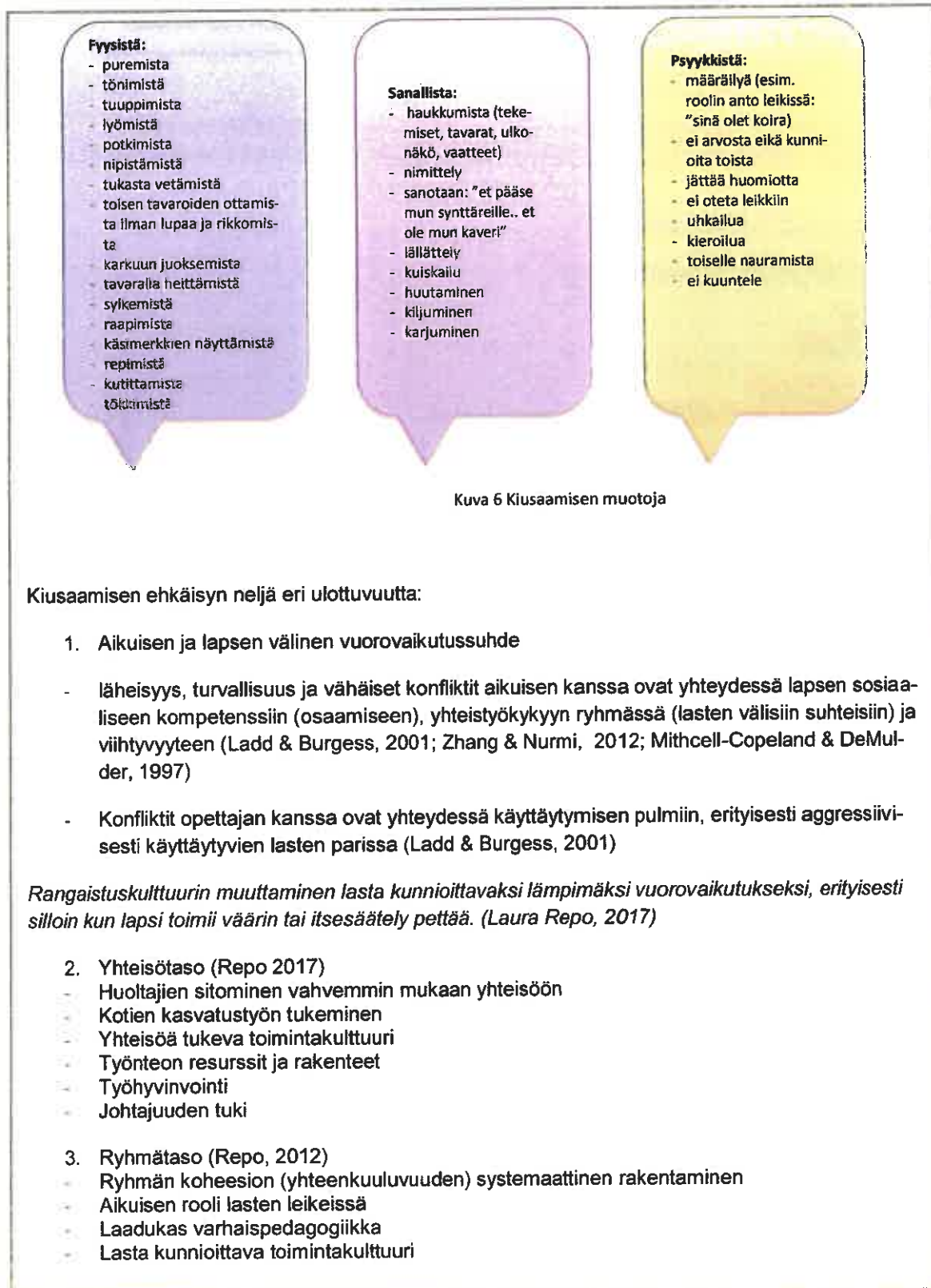
1. Fyysinen ja rakenteellinen ympäristö
2. Lasten perusturva
3. Pedagogiikka ja toiminnan sisältö
4. Työyhteisön ilmapiiri ja toimivuus
5. Aikuisen kasvatustietoisuus

Arviointiin voidaan käyttää myös seuraavia kysymyksiä:

Ovatko lapset mukana suunnittelemassa oppimisympäristöä?

Ovatko materiaalit ja välineet lasten saatavilla?

4.2.1 Kiusaaminen

Kuva 6 Kiusaamisen muotoja

Kiusaamisen ehkäisyn neljä eri ulottuvuutta:

1. Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde
 - läheisyys, turvallisuus ja vähäiset konfliktit aikuisen kanssa ovat yhteydessä lapsen sosiaaliseen kompetenssiin (osaamiseen), yhteistyökykyyn ryhmässä (lasten välisiin suhteisiin) ja viihtyvyyteen (Ladd & Burgess, 2001; Zhang & Nurmi, 2012; Mithcell-Copeland & DeMulder, 1997)
 - Konfliktit opettajan kanssa ovat yhteydessä käyttäytymisen pulmiin, erityisesti aggressiivisesti käyttäytyvien lasten parissa (Ladd & Burgess, 2001)

Rangaistuskulttuurin muuttaminen lasta kunnioittavaksi lämpimäksi vuorovaikutukseksi, erityisesti silloin kun lapsi toimii väärin tai itsesääätely peittää. (Laura Repo, 2017)

2. Yhteisötaso (Repo 2017)
 - Huoltajien sitominen vahvemmin mukaan yhteisöön
 - Kotien kasvatustyön tukeminen
 - Yhteisöä tukeva toimintakulttuuri
 - Työnteon resurssit ja rakenteet
 - Työhyvinvointi
 - Johtajuuden tuki
3. Ryhmätaso (Repo, 2012)
 - Ryhmän koheesion (yhteenkuuluvuuden) systemaattinen rakentaminen
 - Aikuisen rooli lasten leikeissä
 - Laadukas varhaispedagogiikka
 - Lasta kunnioittava toimintakulttuuri

4. Yksilötaso (Repo, 2012)

- Aggressiivisesti käyttäytyvät lapset
- Ujot ja syrjäänvetäytyvät lapset
- Itsesäätelytaitojen vahvistaminen ja opettaminen ->aikuisen kanssasäätely
- Sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen vahvistaminen

Kiusaamisen ehkäisyn keinoja (Kirves & Stoor-Grenner, 2010) ovat:

- turvallisen ilmapiirin luominen
- sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen opettaminen
- itsetunnon vahvistaminen
- tapa- ja moraalikasvatus
- lasten osallisuuden ja tasa-arvon edistäminen
- leikin havainnointi, ohjaaminen ja osallistuminen siihen

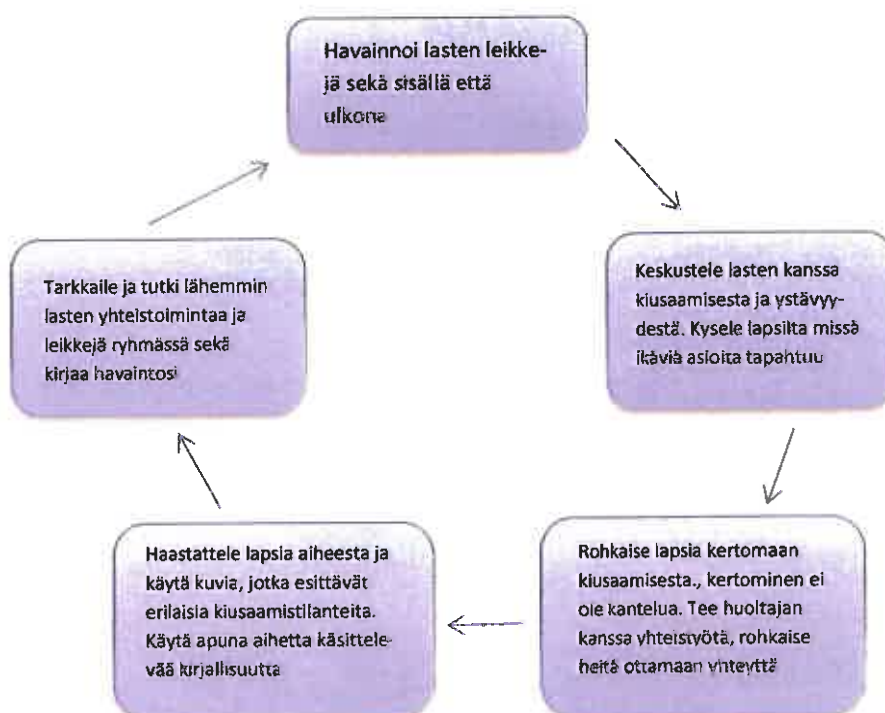
Kiusaamisen ehkäisy (henkilöstön esille tuomia asioita):

- Ryhmähengen luominen, me-hengen korostaminen	- Leikin valintataulu
- Myönteinen ilmapiiri	- Leikin valintataulu käytössä
- Aikuisen läsnäolo	- Aikuisten keskinäinen vuoro-vaikutus mallina lapsille
- Lasten kuunteleminen	- Leikkitaitojen kehittäminen
- lasten kokoukset, keskustellaan avoimesti asioista lasten kanssa	- Positiivista huomiota ja palautetta lapsille
- Lapsen mieli – materiaali	- Aikuisten ennakkoluottomuus, heittäytyminen
- Tunnekorttien käyttö	- Huolehditaan, että lapset pääsevät leikkeihin eikä kukaan jää ulkopuolelle
- Aikuiset kunnioittavat lapsia	Lasten osallistaminen
- Aikuiset kohtelevat lapsia tasavertaisesti	Lasten itsetunnon kehittymisen tukeminen
- Tarinat, draama, sadut, nukketatteri- ja pöytäteatteri –esitykset	Henkilöstön mitoitus
	- Kodin ja hoitopaikan yhteistyö, avoimet keskustelut

Kiusaamisen ehkäisy

Kuva 7 Kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy

Kuva 8 Keinoja kiusaamisen huomaamiseen ja tunnistamiseen (Kirves & Stoor-Grenner, 2010)

Tukimateriaalia: <https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04185732/Kiusaamisen-ehk%C3%A4isy-varhaiskasvatuksessa-B5-www.pdf>

Tukimateriaalia: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/opetustoimen-ja-varhaiskasvatuksen-turvallisuus/fyysinen-turvallisuus>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/psykkinen-turvallisuus>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/sosiaalinen-turvallisuus>

4.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁷¹. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molemminpuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁷².

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 2.2). Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu lasten kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 6). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

⁷¹ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁷² Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet⁷³.

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien yhteistyö on tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁷⁴

Huoltajien kanssa keskustellaan päivittäin kun he tuovat/hakevat lapsiaan. Päivittäisissä keskusteluissa kiinnitetään huomiota positiiviseen vuorovaikutukseen, jossa kuunnellaan huoltajien toiveita sekä annetaan heille mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja arviointiin.

Huoltajille järjestetään kerran vuodessa asiakastyytyväisyyskysely, jonka pohjalta kehitetään työtä sekä päiväkodeissa että perhepäivähoidossa.

Varhaiskasvatuksessa on käytössä neuvolan ja varhaiskasvatuksen yhteistyössä laatima 4-vuotislomake (liite 4). Lomakkeessa arvioidaan lapsen kehitystasoa sekä mahdollisia erityistarpeita. Lomake täytetään perhepäivähoitajan tai lapsiryhmän henkilöstön havaintojen pohjalta ja käydään läpi lapsen huoltajien kanssa. Lomake lähetetään suoraan neuvolaan, josta se palautuu lapsen varhaiskasvatusryhmään. 4-vuotislomake toimii huoltajien kanssa käytävien keskustelujen ohella toiminnan suunnittelun ja toteutuksen pohjana.

⁷³ Varhaiskasvatustilain 7 ja 22 §

⁷⁴ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisystä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatustilain 7 §

Varhaiskasvatus tekee tiivistä yhteistyötä myös lastensuojelun ja muiden tarvittavien asiantuntijoiden kanssa. Perhetyöntekijät ovat "jalkautuneet" päiväkoteihin ja jokaisella päiväkodilla on oma nimikko perhetyöntekijä. Kun perhetyöntekijä näkyy varhaiskasvatuksen arjessa, madaltuu mahdollisesti perheiden kynnyksellä ottaa tarvittaessa yhteyttä perhetyöntekijään.

Tukimateriaalia: <https://vanhempainliitto.fi/esitteet/varhaiskasvatus-uudistumassa/>

ARVIOINTI

Arvioinnissa voidaan käyttää esim. seuraavia kysymyksiä:

Onko huoltajilla mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin? Miten?

Otetaanko huoltajien toiveet huomioon?

5. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

5.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuva 9). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuva 9 Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys, OPH

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 3), oppimiskäsitys (luku 3.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 4) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 4.2), yhteistyö (luku 4.3) ja työtavat (luku 5.3). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvu- ja ympäristöönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 5.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 5.2 ja 8). Laaja-alaisten osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 3.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 2.2) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia.

Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

5.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 2.2). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 6). Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 8.1).

5.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättellemään ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri-ikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

5.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin. Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkiva ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunnelmastoaa.

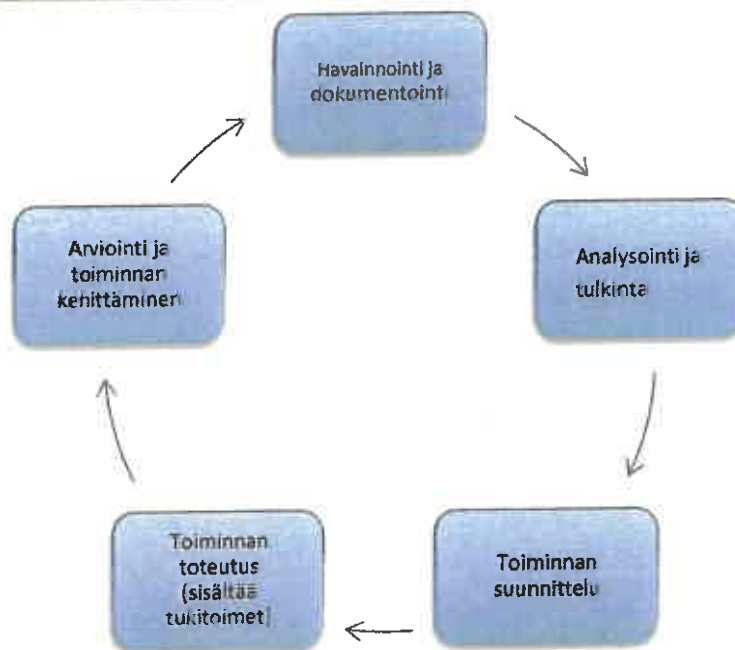
Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittyessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lorut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havainnoita käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Kuva 10 Havainnoinnista toiminnan kehittämiseen (Koivunen & Lehtinen, 2015)

Toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin perustana on säännöllinen pedagoginen dokumentointi. Dokumentointia toteutetaan muun muassa havaintojen kirjaamisella ja valokuvaamalla. Lasten näkemyksiä vasaun saadaan haastattelemalla heitä. Pedagogiseen dokumentointiin osallistuvat kaikki lapsen kanssa toimivat ammattiryhmät. Lapsista tehtyjä havaintoja käydään läpi säännöllisesti tiimipalaverissa. Lasten töitä, valokuvia, kertomuksia ja sadutuksia tallennetaan kasvun kansioihin. Henkilöstön tulee yksittäisen lapsen havainnoinnin lisäksi havainnoida myös koko lapsiryhmää sekä toimintaympäristöä, jotta saisi laaja-alaisen kuvan lapsen kehitykseen vaikuttavasta kokonaistilanteesta. Tämän lisäksi henkilöstön tulee myös arvioida omaa työtään. (Koivunen & Lehtinen, 2015.)

Pienryhmätoiminta on varhaiskasvatuksen arkea. Päiväkodeissa pienryhmätoiminta toteutetaan jakamalla lapset pienempiin ryhmiin ja perhepäivähoidossa tämä toteutuu jo luonnostaan. Henkilöstö on aidosti läsnä ja kuuntelee lasta. Toiminnassa käytetään monipuolisia työtapoja lasten tarpeiden, kehityksen ja mielenkiinnonkohteiden mukaan. Henkilöstö ottaa huomioon lasten erilaiset tavat oppia ja heille annetaan mahdollisuus kokeilla erilaisia työtapoja. Lapsille annetaan mahdollisuus ihmetellä, kokeilla ja tutkia ympäristöään. Heille myös tarjotaan mahdollisuus saada kokea asioita kaikkien aistien kautta ja koko kehollaan.

Leikkiä arvostetaan lapsen luontaisena toimintatapana ja lapsille tarjotaan mahdollisuus leikki- rauhaan sekä pitkäkestoiseen leikkiin. Lapsille annetaan myös mahdollisuus monipuoliseen omaehtoiseen, mutta myös ohjattuun leikkiin. Henkilöstö on omissa lapsiryhmissään läsnä ja saatavilla ohjaamassa ja rikastuttamassa leikkiä.

Lapsi oppii leikkien ja iloiten. Leikkiä arvostetaan ja sille annetaan aikaa, tilaa ja rauhaa. Henkilöstö osallistuu lasten leikkeihin tarvittaessa rikastuttaen heidän leikkiään. Leikin havainnointi on tärkeää, sillä havainnoidessaan henkilökunta saa tietoa siitä, missä vaiheessa lapset ovat oppimisessaan. Lisäksi leikin havainnointia pidetään tärkeänä mahdollisen kiusaamisen tunnistamisessa. Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä enemmän hän tarvitsee aikuisen tukea leikkiinsä.

Tukimateriaalia: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>
<https://leikkipaiva.fi/leikkia-varhaiskasvatuksessa/>

https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/232536/Leikin_ammattilaiset.pdf?sequence=3

http://www.socca.fi/files/5553/Leikki_astuu_varpaille_-julkaisu.pdf

5.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytetyn pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁷⁵ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn.

Ehetytty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

Kielten rikas maailma

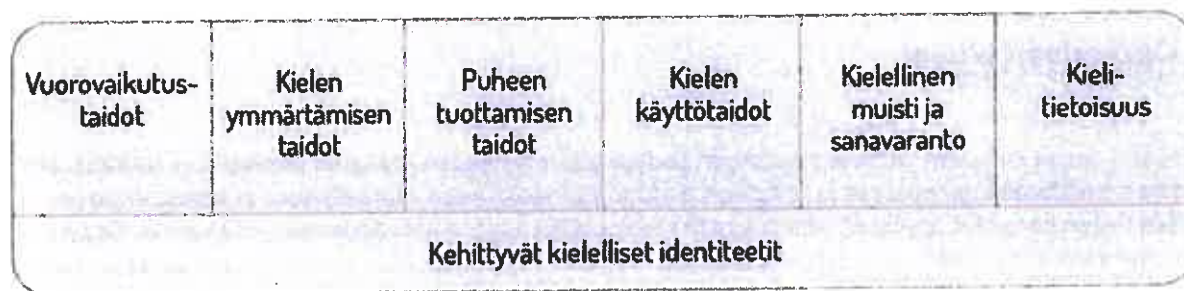
Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten kielellisten taitojen ja valmiuksien sekä kielellisten identiteettien kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 3.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 5.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

⁷⁵ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

Kuva 11 Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tuki-
viittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhutua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Ta-
voitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa ja sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikkillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Vuorovaikutustaitojen kehittämisen perustana on kuunteleminen – henkilöstö kuuntelee lasta ja on aidosti läsnä. Vuorovaikutus henkilöstön ja lasten välillä on välittävää, myönteistä, kannustavaa ja hellää. Henkilöstö toimii sensitiivisesti ja vastaa lasten aloitteisiin, jolloin lapsilla on mahdollisuus osallisuuteen.

Lasten vuorovaikutustaitoja tuetaan keskustelemalla lasten kanssa. Varhaiskasvatuksessa toimitaan pienryhmissä, joka mahdollistaa paremmin lasten aidon kohtaamisen. Lasten kanssa nimetään tunteita ja tunnetiloja sekä harjoitellaan tunteiden ilmaisua ja hallintaa esimerkiksi roolileikkien avulla ja tunnekorteilla. Vuorovaikutustaitojen sekä tunnetaitojen kehittymistä tuetaan toteuttamalla esimerkiksi vuorovaikutus –leikkikerhoa tai käyttämällä ”Lapsen mieli” –materiaalia.

Kielen ymmärtämisen taitojen kehittämisessä ovat tärkeällä sijalla runsas kielellinen mallintaminen, asioiden ja esineiden sanallistaminen sekä keskustelut lasten kanssa. Lapsille luetaan paljon erilaista kirjallisuutta ja muun muassa tätä kautta heille tarjotaan rikas kielimaailma. Lapsille annetaan selkeitä ohjeita ja käytetään mahdollisesti tukena kuvia ja tukiviittomia.

Puheen tuottamisen taitojen kehittämisessä on tärkeää, että lapsia kannustetaan ja rohkaistaan ilmaisemaan itseään sekä kertomaan tarinoita. Henkilöstö toimii puheen mallina lapsille, jolloin heidän tulee kiinnittää erityistä huomiota puheen sävyyn. Lapsille sanoitetaan ympäristöä sekä heidän tekemisiään. Annetaan lapsille mahdollisuus esittää omia lauluja ja esityksiä. Käytetään puheen tuottamisen apuna muun muassa kuvia, tukiviittomia, suujumppaa ja toteutetaan mahdollisesti kieli- ja liikuntakerho –toimintaa (Kilikerhoa).

Kielen käyttötaitojen tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lapsia ohjataan kertomaan ja selittämään asioita sekä puheen vuorotteluun.

Kielellinen muisti ja sanavaraston kehittämisessä on kuuntelu myös tärkeällä sijalla. Henkilöstö nimeää lapsille asioita ja tapahtumia ja keskustelee lasten kanssa. Lapsille luetaan paljon erilaista kirjallisuutta, käytetään rikasta kieltä ja puhutaan selkeästi. Lasten kanssa lauletaan, rytmitetään, lorutellaan, riimitellään ja sadutetaan. Käytetään kuvia ja tukiviittomia apuna.

Kielitietoisuuden kehittämisessä edelleen kuuntelu on merkittävässä asemassa. Lapsissa herätellään kiinnostus suullista ja kirjoitettua kieltä kohtaan. Lasten kanssa rytmitetään, sadutetaan, riimitellään ja lorutellaan.

Tukimateriaalia: <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/ihmissuhteet/vuorovaikutustaitoja-voi-oppia>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/kielten-rikas-maailma-materiaali>

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen sekä sanallisen ja kehoillisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja ääniympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoittamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkitsemista monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen ja keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työestetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Tavoitteena on rohkaista ja kannustaa lapsia ilmaisemaan itseään musiikin, kuvataiteen, sanallisen- ja kehollisen ilmaisun kautta. Henkilöstön innostava suhtautuminen tukee lasten mielenkiinnon herättämistä monipuoliseen ilmaisuun. Havainnoidaan lapsia ja heidän kiinnostuksensa mukaan tarjotaan materiaalia itseilmaisuun. Tarjotaan lapsille tilaisuus ja mahdollisuus spontaaniin ilmaisuun itseilmaisuun siten, että materiaalit ovat lasten saatavilla. Kannustetaan lapsia omiin esityksiin, liikkumiseen ja tanssiin.

Lasten mielenkiinnon kohteet kartoitetaan keskustelemalla lasten kanssa ja pienempien lasten kohdalla havainnoimalla lapsia. Näin saatu tieto lasten mielenkiinnonkohteista otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa. Varhaiskasvatuksessa järjestetään esimerkiksi lasten kokouksia, joissa suunnitellaan tulevaa toimintaa ja näin annetaan lapsille mahdollisuus osallistua toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden sekä median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 3.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänskysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 3.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Kaksivaiheiseen tutustumiseen liittyvässä alkukeskustelussa keskustellaan hoitajien kanssa perheen arvoista, toimintamalleista, perinteistä, katsomuksesta ja toimintayksikön toimintatavoista.

Lasten **eettistä ajattelua** kehitetään tutustumalla ympäristöön ja luontoon sekä käsitellään lasten kanssayingöristön ja eläinten kunnioittamista. Lasten kanssa käsitellään teemoja esimerkiksi "hyvät tavat" ja "miten toisia ihmisiä kohdellaan". Lisäksi käsitellään esimerkiksi teemoja: "oikea ja väärä" ja syy- seuraussuhteita". Lasten kanssa pohditaan yhdessä heitä askarruttavia asioita. Lapsia ohjataan toisen fyysiseen koskemattomuuteen ja kiusaamiseen puututaan välittömästi. Tunteita nimeetään ja tunnetiloja käsitellään lasten kanssa tunnekorttien avulla. Henkilöstö toimii käyttäytymisen mallina lapsille.

Opetushallituksen ohjeistus katsomuskasvatuksesta ja uskonnollisista tilaisuuksista:

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/katsomuskasvatus-ja-uskonnolliset-tilaisuudet-varhaiskasvatuksessa>

Lähiyhteisö otetaan huomioon lasten kanssa siten, että heidän kanssaan käsitellään teemoja "Minä ja perheeni". **Menneisyys** otetaan huomioon toteuttamalla esimerkiksi isovanhempien päivä ja vierailaan vanhusten palvelukodeissa. Leikitään lasten kanssa perinneleikkejä ja -lauluja sekä vierailaan museossa. Tutustutaan lasten kanssa historiaan ja siihen, miten ennen elettiin. Tulevaisuutta pohditaan lasten toiveammattien kautta tutustumalla esimerkiksi hoitajien työpaikkoihin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakennetussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muotoihin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitteluun sijainti- ja suhderekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuorokaudenaikojen havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemuksen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelusta. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologiaan laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Matemaattista ajattelua kehitetään siten, että lapsille annetaan tilaa ajatella itse, pohtia ja oivaltaa. Lisäksi matemaattista ajattelua kehitetään laulujen, lorujen, leikkien, pelien, vertailun (esim. lasten pituudet, metsäretkellä kepit) ja ympäristön havainnoinnin avulla. Toiminnallinen matematiikka on osa varhaiskasvatuksen arkea. Avaruudellista hahmottamista kehitetään muun muassa rakentelun ja palapelien kautta. Henkilöstö huolehtii siitä, että lapsilla on riittävästi ja oikealaista materiaalia saatavilla esimerkiksi lajitteluun.

Ympäristökasvatuksen huomioiminen toteutetaan tekemällä metsäretkiä, käsittelemällä luonnon, ympäristön kunnioittamista sekä tutustumalla kierrätykseen sekä lajitteluun. Ohjataan lapsia huolehtimaan leluista ja käsittelemällä niitä hyvin. Tarkkaillaan lasten kanssa luontoa ja ohjataan lapsia tunnistamaan kasveja ja eläimiä. Puhutaan lasten kanssa energian säästämisestä (esim. valojen sammuttaminen ja veden säästäminen).

Teknologiakasvatuksessa tutustutaan mahdollisuuksien tietoteknisiin laitteisiin. Kannustetaan lapsia pohtimaan ongelmia ja tekemään uusia ratkaisuja.

Kasvan, liikun ja kehityksen

Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvuille, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojia tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenaikalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisesta liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen,

riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiireettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa pukeutumis-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Varhaiskasvatuksessa on käytössä liikunnan vuosisuunnitelma. **Liikunta** on olennainen osa arkea ja varhaiskasvatuksessa noudatetaan "Ilo kasvaa liikkuen" -ohjelmaa. Liikuntavälineet ovat lasten saatavilla ja lapsia rohkaistaan liikkumaan eri tavoin. Turhia, liikuntaa rajoittavia sääntöjä poistetaan arjesta. Liikutaan vuodenaikojen mukaan (hiihto, luistelu, kävely, pallopelit, uinti).

Ruokakasvatuksessa ohjataan lapsia maistamaan kaikkea ruokaa henkilökunnan esimerkin avulla. Lapsille varmistetaan ruokarauha ja panostetaan ruokailun tunnelmallisuuteen. Kannustetaan lapsia ruokailussa omatoimisuuteen riippuen lasten iästä esim. ruoan ottaminen, maidon kaataminen. Ohjataan lapsia hyvin pöytätapoihin ja rauhalliseen keskusteluun ruokaillessa.

Terveellisyys ja turvallisuuteen liittyvissä asioissa kuten lasten henkilökohtaisessa hygieniassa (käsienpesu) ohjataan lapsia omatoimisuuteen. Lasten ja huoltajien kanssa keskustellaan riittävän unen tarpeesta. Lapsia ohjataan vuodenajan ja sään mukaiseen vaatekseen. Oppimisympäristössä kiinnitetään huomiota sen turvallisuuteen ja terveyteen. Liikuttaessa muualla kuin päiväkodin tai perhepäivähoitokodin pihalla, lapsilla käytetään turvaliivejä. Lasten kanssa käsitellään liikenneturvallisuutta sekä varhaiskasvatuksessa yhdessä lasten kanssa laadittuja sääntöjä: miksi sääntöjä tarvitaan?

ARVIOINTI

Arviointia voidaan toteuttaa esimerkiksi seuraavien kysymysten avulla:
 Nähdäänkö ryhmässänne perushoitotilanteet pedagogisesti tavoitteellisina?
 Käytetäänkö perushoitotilanteissa apuna esim. kuvia?

5.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.⁷⁶ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovai-
kutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä ruotsia että suomea. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁷⁷. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavara-
rantoa.

⁷⁶ Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88-89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

⁷⁷ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväranä. Kielen ymmärtämisen- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyksensä tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kiinnostuksen. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

5.6.1 Laajamittainen kaksikielinen

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylypy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylypyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylypyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylypyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylypy on ohjelma, joka alkaa varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylypykielillä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylypykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylypykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylypyyn toteutettuun esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkielenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylyyn kaltaisia.

6. Lapsen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada yleistä, tehostettua tai erityistä tukea siten kuin varhaiskasvatuslaissa on säädetty¹. Oikea-aikaisella, yksilöllisesti kohdennetulla ja lapsen tarpeiden mukaisella tuella edistetään lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla ehkäistään lapsen ongelmien kasvamista ja monimuotoistumista sekä riskiä syrjäytyä.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen, kehitykseen ja hyvinvointiin liittyvät tarpeet. Lasta kuullaan lapsen ikä ja kehitys huomioiden. Varhaiskasvatuksessa tuki rakentuu lapsen yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä. Lapsen tarvitsema tuki ja toimenpiteet kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

6.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet ja vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä² on velvollinen antamaan lapselle hänen tarvitsemaansa tukea päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Lapsen tuen tarve arvioidaan ja tukea järjestetään viivytyksettä. Tuki varhaiskasvatuksessa järjestetään yleisenä, tehostettuna ja erityisenä tukena inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Jokaisella lapsella on lähtökohtaisesti oikeus saada tukea omassa lapsiryhmässään erilaisin joustavin järjestelyin. Mikäli lapsen tuen tarpeet sitä edellyttävät, lapsella on oikeus osallistua varhaiskasvatukseen pienryhmässä tai erityisryhmässä.

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen.

Tuen järjestämisen ja toteuttamisen vastuut

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää tuen järjestämisen käytännöistä, toteuttamisesta, toimintatavoista ja arvioinnista päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi annettavan tuen vaikuttavuutta ja riittävyttä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää yhteistyörakenteista, vastuista ja toimintatavoista liittyen huoltajien kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä monialaiseen yhteistyöhön. Monialaisen yhteistyön osalta päätetään myös työnjako eri toimijoiden kanssa tuen järjestämisessä. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi sitä edellyttää³.

¹ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

² Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

³ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että lapsen oikeus saada varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja sekä varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämiä tulkitsemis- ja avustamispalveluja ja apuvälineitä toteutuu⁴.

Päätöksen tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta⁵. Jos kyseessä on yksityisen palveluntuottajan tuottama varhaiskasvatus, päätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta.

Jos tukea tarvitseva lapsi osallistuu useamman kuin yhden varhaiskasvatuksen järjestäjän⁶ varhaiskasvatukseen, on tuki suunniteltava, toteutettava ja arvioitava yhteistyössä⁷.

Tuen tarpeen arviointi, tuen antaminen sekä toimintakulttuurin ja toimintatapojen kehittäminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnkuviansa ja vastuidensa mukaan.

Toimipaikan johtaja vastaa varhaiskasvatuksessa annettavasta laadukkaasta tuesta, sen toteutumisesta ja henkilöstön ajantasaisesta osaamisesta lasten tuen tarpeita vastaavalla tavalla⁸. Johtaja huolehtii, että henkilöstö suunnittelee lapsen tuen osana lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Suunniteltu tuki arvioidaan lapsen tarpeiden mukaan, vähintään kerran vuodessa.

Lapsella on oikeus varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluihin ja opetukseen hänen tuen tarpeensa sitä edellyttäessä. Erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden ja niiden toteuttamisen suunnitteluun ja arviointiin tarvittaessa. Erityisopettajan antama tuki voi olla lapsikohtaista ja/tai ryhmässä toteutettavaa opetusta⁹. Tuki voi olla säännöllistä, osa- tai kokoaikaista. Sitä voidaan toteuttaa samanaikaisopetuksena tai yhteisopettajuutena lapsen ryhmän opettajan kanssa. Erityisopettajan asiantuntemusta hyödynnetään myös henkilöstön ja huoltajien konsultoinnissa¹⁰. Varhaiskasvatuksen opettajaksi ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi kelpoinen henkilö on vastuussa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavasta tuen suunnittelusta ja toteuttamisen arvioinnista.

Perhepäivähoitaja vastaa ryhmänsä lasten tuen toteuttamisesta. Tuen suunnittelu ja arviointi voidaan tehdä yhteistyössä varhaiskasvatuksen opettajan ja/tai erityisopettajan kanssa¹¹. Lapsen edun sitä edellyttäessä, voidaan yhteistyössä huoltajan kanssa keskustella, että lapsi siirtyy päiväkotiin saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia¹², joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Tämä voi myös tarkoittaa esimerkiksi sitä, että avustaja auttaa muita lapsia, kun varhaiskasvatuksen opettaja toimii tukea tarvitsevan lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

⁶ Kunta, kuntayhtymä tai yksityinen palveluntuottaja, ks. luku 1.1

⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

⁸ Varhaiskasvatuslaki 31 §

⁹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹⁰ Varhaiskasvatuslaki 15 d §

¹¹ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

¹² Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

lapsen kanssa ja tuo vuorovaikutustilanteeseen lapsen yksilöllisiin tavoitteisiin liittyviä pedagogisia sisältöjä.

Somerolla kasvun ja oppimisen tuki on osa varhaiskasvatusta. Yhdenvertaisuuden periaatetta noudattaen kaikille lapsille tarjotaan tukea ja osallistumisen mahdollisuus lapsen tarpeiden mukaisesti.

Tuki nähdään jatkuvana prosessina, jossa tukitoimet aloitetaan heti tarpeen ilmaantuessa. Tuki suunnitellaan yhteistyössä eri toimijoiden kesken ja sitä arvioidaan koko varhaiskasvatuksen ajan.

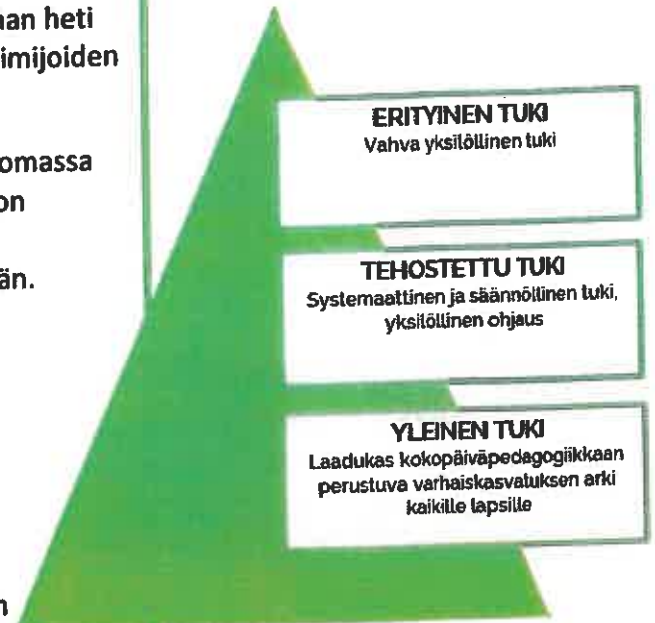
Tukea tarjotaan inklusion periaatteiden mukaisesti lapsen omassa varhaiskasvatuyksikössä. Inklusion yksi keskeinen tekijä on osallisuus, joka on lapsen tunnekokemus siitä, että kuuluu johonkin ja on hyväksytty jäsen yhteisössään, omana itsenään.

Kolmitasoinen tuen malli vahvistaa lapsen oikeutta saada tukea oikea-aikaisesti, oikean vahvuksena ja joustavasti tarvittavan ajan.

Tuki muuttuu lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Lapsi saa tukea niin kauan ja niin vahvana kuin se on tarpeen. Olennaiset erot tuen tasoilla liittyvät yksilöllisyyden, pedagogisen osaamisen, tuen voimakkuuden ja monialaisen yhteistyön kasvamiseen samalla, kun tuen tarve lisääntyy ja tuen tasoilla nousee ylemmäksi.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on avointa, luottamuksellista ja hienotunteista. Puhutaan konkreettisesti omista havainnoista ja kerrotaan, missä asioissa lapsen tuen tarve ilmenee.

Lapsen tarvitsema tuki, tuen taso, vastuut ja arviointi kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Kirjaamisesta vastaa varhaiskasvatuksenopettaja tai varhaiskasvatuksenerityisopettaja. Perhepäivähoitaja laatii lapsen vasun varhaiskasvatuksen erityisopettajan /esimiehen tuella.

kuvio; Tuen tasot

6.2 Yhteistyö tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa sekä tarvitsemaansa tukea¹³. Lapsen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöllisten toimintatapojen kehittämistä.

Lapsen ja huoltajan kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön jaettu tieto lapsesta ja hänen tarpeistaan on lähtökohta varhaisen ja riittävän tuen antamiseen. Huoltajan kanssa keskustellaan lapsen oikeudesta tukeen, tuen järjestämisen keskeisistä periaatteista sekä lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista.

¹³ Varhaiskasvatuslaki 15 a §

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä huomioidaan.¹⁴

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta.¹⁵ Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia. Lapsen tuen toteuttamisen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön.

Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.¹⁶

Monialainen yhteistyö

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹⁷.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatuspalvelujen ja sairaalan tai muun vastaavan tahon keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 d §, 4. momentti

¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 40–41 §

¹⁶ Varhaiskasvatuslaki 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87–88

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 40–42 §

säilymiseen. Lapsi voi vaikean vammaisuuden tai sairauden vuoksi tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹⁸. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹⁹.

Tavoitteena somerolaisessa varhaiskasvatuksessa on toimiva yhteistyö, jossa huoltajat ja henkilöstö sitoutuvat lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen osana lapsen arkea. Se edellyttää keskinäistä luottamusta, tasavertaisuutta ja toisen kunnioittamista.

Somerolainen lapsi perheineen saavat tarvittaessa tukea myös lastenneuvolasta, lastensuojelusta, kasvatusta ja perheneuvolasta, eri terapeuteilta sekä erikoissairaanhoidosta. Monialaisessa yhteistyössä koollekutsujana toimii tilanteesta riippuen sosiaali- tai terveydenhuollon asiantuntija tai varhaiskasvatuksen edustaja. Varhaiskasvatuksen edustaja tekee kirjauksen monialaisesta yhteistyötapaamisesta lapsen vasuun: päivämäärä, asia, kutsutut ja läsnäolijat.

Siirtymävaiheissa tietoa siirretään erityistä ja tehostettua tukea tarvitsevien lasten sekä tarpeen vaatiessa muidenkin kohdalla erikseen järjestettyjen siirtymävaihepalaverien kautta. Lähettävä yksikkö huolehtii siitä, että vastaanottava taho kutsutaan mukaan palaveriin. Palaverit järjestetään yhteistyössä huoltajien 114 Varhaiskasvatustalaki 40–42 § 115 Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti 116 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta toiseen varhaiskasvatustalakiin tai esiopetukseen kerrotaan lapsen huoltajille, että lähettävä yksikkö toimittaa lapsen vasut lapsen tulevaan varhaiskasvatus- tai esiopetustalakiin.

6.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia. Lapselle määritellään sopivin tuen taso²⁰ ja tuen muodot²¹ tuen antamisen periaatteiden mukaisesti, mikäli laadukas pedagogiikka ei vastaa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin. Varhaiskasvatuksen tuen muodot tarkoittavat lapsen tarvitsemia pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia tukitoimia. Aloite lapsen tuen vahvistamisesta voi tulla ryhmän henkilöstöltä, huoltajalta tai muilta asiantuntijoilta.

Lapsella on oikeus saada tukea sopivalla tuen tasolla heti, kun tuen tarve on havaittu. Lapsen tuen saanti ei edellytä lääketieteellistä diagnoosia tai muuta terveydenhuollon tai sosiaalihuollon lausuntoa. Lapsella on

¹⁸ Oppivelvollisuuslaki (1214/2020) 2 § 3 momentti

¹⁹ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

²⁰ Varhaiskasvatustalaki 15 a §

²¹ Varhaiskasvatustalaki 15 b §

myös oikeus tuen palveluihin ja apuvälineisiin tuen tarpeen mukaan²². Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa niistä tukitoimista ja apuvälineistä, joita lapsi tarvitsee varhaiskasvatukseen osallistumiseensa. Tällaisia ovat esimerkiksi

- liikkumiseen ja muihin fyysisiin toimintoihin liittyvät järjestelyt, kuten pyörätuoliliuskat ja kaiteet tai
- lapsen kommunikaatioon, näköön, kuuloon, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen liittyvät apuvälineet, kuten kommunikointia tukevat lelut, digitaaliset sovellukset, pelit tai äänikirjat.

Varhaiskasvatuksessa käytettävät tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tuen tasojen välillä siirrytään joustavasti ja tuen taso arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Tehostetun tai erityisen tuen edellytyksenä ei ole, että lapsi on ensin saanut muulle tasolle kuulunutta tukea. Tehostettua tai erityistä tukea saava lapsi on otettava huomioon päiväkodin ja perhepäivähoidon henkilöstön mitoituksessa²³.

Yleinen tuki

Varhaiskasvatukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada hänen yksilöllisen kehityksensä, oppimisensa tai hyvinvointinsa edellyttämää yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmettyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Yleistä tukea toteutetaan lapsen omassa ryhmässä.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Yleinen tuki muodostuu yksittäisistä tuen muodoista, esimerkiksi yksittäisistä pedagogisista ratkaisuista sekä tukitoimista, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Lapsen tuki on lyhytkestoista ja/tai intensiteetiltään matalampaa verrattuna tehostettuun ja erityiseen tukeen. Lapsen yksilöllisiin tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi soveltuvia materiaaleja, välineitä, opetusohjelmia tai osa-aikaista erityisopettajan antamaa tukea.

Yleinen tuki ei edellytä hallintopäätöksen antamista, vaan tukea annetaan aina tuen tarpeen ilmetessä. Yleinen tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajan ja muun henkilöstön yhteistyössä. Mahdollisista tukipalveluista, kuten tulkitsemis- ja avustamispalveluista ja apuvälineistä, tehdään hallinnollinen päätös²⁴.

Tehostettu tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti ja yhteisöllisesti suunniteltuna tehostettuna tukena, kun yleinen tuki ei riitä. Tuki on intensiteetiltään voimakkaampaa ja yksilöllisempää kuin yleinen tuki. Tukea annetaan lyhytkestoisesti tai pidempään jatkuvana lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaisesti ja se aloitetaan heti tuen tarpeen ilmettyä. Tehostettua tukea annetaan niin kauan kuin lapsi tarvitsee sitä.

Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteuttamistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla. Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.

²² Varhaiskasvatuslaki 15 c §

²³ Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 §

²⁴ Varhaiskasvatuslaki 15 c §

Lapsen mahdollista myöhempää diagnoosia tai kuntoutuksen aloittamista ei voida käyttää tuen saamisen ehtona²⁵. Tehostetun tuen antamisesta tehdään hallintopäätös²⁶.

Erityinen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapselle on annettava tukea yksilöllisesti suunniteltuna erityisenä tukena, kun yleinen tuki tai tehostettu tuki ei riitä. Erityistä tukea voidaan antaa vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästymisestä tai muusta, merkittävästi toimintakykyä alentavasta lapsen oppimisen ja kehityksen tuen tarpeesta johtuen. Erityinen tuki on vahvin varhaiskasvatuksessa annettavan tuen taso. Lapsen tuen tarpeen vaatiessa tuki voidaan aloittaa suoraan erityisen tuen tasolla.

Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Erityinen tuki muodostuu useista tuen muodoista ja tukipalveluista, ja on jatkuvaa ja kokoaikaista. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös²⁷.

Tuen muodot

Tuen eri muotoja käytetään kaikilla tuen tasoilla lapsen tuen tarpeen mukaisesti²⁸. Tuen muotoja voi toteuttaa samanaikaisesti heti tuen tarpeen ilmetyä osana varhaiskasvatuksen perustoimintaa. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tukitoimet suunnitellaan pedagogisesti niin, että lapsen osallisuus, oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Lapsen tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hoidollisia** tuen muotoja.

Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Lapsiryhmän kokoa muodostettaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu, tuen tarve ja taso sekä se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa.

Pedagogisiin tuen muotoihin lukeutuvat toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Lapsen tukeen kuuluvat muun muassa sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat. Näitä voivat olla puhetta korvaavat kommunikaatiomenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten ja erityispedagogisten työtapojen ja menetelmien käyttöä. Pedagogisiin tuen muotoihin kuuluvat myös varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi.

Lapsen yksilöllisistä tarpeista nousevia, erityispedagogisia menetelmiä voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko yhden lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana. Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisen tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Rakenteellisiin tuen muotoihin kuuluu lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyvän henkilöstön osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen lisääminen. Rakenteellisia tuen muotoja ovat myös

²⁵ HE 148/2021 vp, s. 32

²⁶ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

²⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

²⁸ Varhaiskasvatuslaki 15 b §

ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoitukseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut sekä niiden muuttaminen lapsen tuen tarpeen mukaan²⁹. Ryhmän henkilöstörakennetta voidaan vahvistaa esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajalla. Lapsimäärän pienentämisellä muutetaan henkilöstön ja lasten suhdelukua siten, että lapsen tukea voidaan suunnitellusti toteuttaa ja varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Lisäksi varhaiskasvatukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustamispalvelut, apuvälineiden käyttäminen, esteettömyyden huomioiminen sekä pien- tai erityisryhmä voivat olla lapsen tarvitsemia rakenteellisia tuen muotoja.

Hoidollisen tuen muodot tarkoittavat menetelmiä ja toimintatapoja, joilla vastataan lapsen tarvitsemaan hoitoon, hoivaan ja avustamiseen. Lapsen terveydenhoidolliset tarpeet huomioidaan osana hoidollisen tuen muotoja. Näitä voivat olla esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvät avustamisen tarpeet ja apuvälineet. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi varhaiskasvatuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Varhaiskasvatuksen toimipaikoissa arvioidaan aina tapauskohtaisesti, voidaanko lääke- tai sairaudenhoito toteuttaa osana lapsiryhmän perustoimintaa. Jokaisen lapsen kohdalla tehdään lapsen tilanteen kokonaisarviointi. Lapsen lääke- tai sairaudenhoito ei ole riippuvainen varhaiskasvatustilanteesta, vaan hoitoa annetaan tuen tasosta riippumatta lapsen tarpeen mukaan.

Tuen pedagogisten, rakenteellisten ja hoidollisten toimintatapojen tulee olla lapsen edun ja tuen tarpeen mukaisia, ja niissä käytetään paikallista ja tapauskohtaista harkintaa. Esimerkiksi lapsen apuvälineiden käyttöä tai avustamista suunniteltaessa tulee ensisijaisesti järjestää nämä tukitoimet niin, että lapsi on osa vertaisryhmää ja mukana samoissa tiloissa ja tilanteissa muun lapsiryhmän kanssa.

Lapsen tarvitsema tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen ja arviointi sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen vasuun. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa.

Somerolla koko varhaiskasvatuksen henkilöstö tukee ja mahdollistaa huoltajan ja lapsen osallisuutta. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa.

Lapsen varhaiskasvatusryhmän henkilöstö osallistuu suunnitelman laatimiseen ja arviointiin. Varhaiskasvatuksenopettaja on ryhmässään pedagoginen johtaja ja vastaa siitä, että lasten yksilöllinen tuki kaikilla kolmella tasolla toteutuu suunnitellusti ja laadukkaasti.

6.4 Lapsen tuen arviointi

Varhaiskasvatuksessa lapsen tukea arvioidaan kaikilla tuen tasoilla³⁰. Lapsen tuen tarvetta, sekä tuen riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, mutta kuitenkin vähintään kerran vuodessa

²⁹ Varhaiskasvatustilanne 35 § 2 mom. ja 38 § 2 momentti

³⁰ Varhaiskasvatustilanne 15 a ja d §

esimerkiksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen yhteydessä tai tuen tarpeen tai oppimisympäristön muuttuessa. Lapsen tuen tarpeen arvioinnin prosessi voi alkaa varhaiskasvatuksen henkilöstön tekemien havaintojen pohjalta. Myös huoltaja, lastenneuvolan tai sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö voi tehdä aloitteen.

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen mielipide ja toivomukset huomioidaan ja huoltajan kanssa toimitaan yhteistyössä arvioitaessa tuen tarvetta, tukitoimenpiteitä ja toteuttamista³¹.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen arviointiin tarpeen mukaan. Sosiaali- ja terveysviranomaiset osallistuvat arvioinnin tekemiseen varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä, jos arviointi edellyttää myös muuta kuin varhaiskasvatushenkilöstön pedagogista asiantuntemusta tuen tarpeen arvioimiseksi ja tuen ratkaisujen perusteeksi.

Lapsen tuen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut Somerolla

Arvioinnilla tarkoitetaan tuen vaikuttavuuden arviointia sekä arvioinnin pohjalta tapahtuvaa jatkosuunnitelmaa. Jatkosuunnitelmassa todetaan käytettävät tuen taso, tukimuodot ja vastuuhenkilöt. Lapsen vasussa sovitaan, millä aikataululla, miten ja millä ryhmällä arviointi tullaan toteuttamaan. Arviointi tapahtuu vähintään kaksi kertaa toimintavuoden aikana. Tuen antamisen kokonaisuutta arvioitaessa huomioidaan lapsen mielipide ja toivomukset ja toimitaan kiinteässä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tiimit arvioivat säännöllisesti tukitoimien vaikuttavuutta tiimipalaverissaan, joihin varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu tarvittaessa.

Alkukeskustelu huoltajien kanssa kotona tai päiväkodissa ja tutustumisjakso lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen. Oppimisympäristön suunnittelu ja muokkaaminen sekä arviointi tuen tarpeita vastaavaksi. Käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaan inklusiivisten periaatteiden mukaan. Oppimisympäristöä arvioidaan tiimissä lasten tarpeiden mukaan vähintään kerran vuodessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä.

6.5 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki eli tuen taso, muodot ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan³². Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Henkilöstön tehtävänä on tukea huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

³¹ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 20 §

³² Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

Tuen tarvetta ja toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan tarpeen mukaan vähintään kerran vuodessa tai tuen tarpeen muuttuessa³³. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen kirjataan ja tavoitteita muutetaan lapsen muuttunutta tuen tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa. Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Ennen tehostetun tai erityisen tuen aloittamista lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdollisten aiemmin toteutettujen tukitoimien ja niiden vaikuttavuuden arviointi. Arviointi pitää sisällään kuvauksen tukitoimista, niiden vaikuttavuuden arvioinnista ja kehittämisestä sekä perustelut siitä, millaisista tuen toimista lapsi hyötyy ja mitkä parhaiten toteuttavat yksilöllisesti lapsen etua.³⁴

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä hallinnollista päätöstä annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista³⁵. Mikäli lapsen tuen tarvetta on arvioitu lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa, tulee arviointi huomioida annettaessa tehostetun tai erityisen tuen hallinnollista päätöstä tai päätöstä tukipalveluista. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään hallinnollisen päätöksen sisällön mukaisesti.

Kun lapsi saa varhaiskasvatuksessa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa kirjataan luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset tuen muodot

- varhaiskasvatuspäivän rakenteeseen ja päivärytmiin liittyvät ratkaisut
- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- tarvittavat erityispedagogiset menetelmät
- vuorovaikutus- ja kommunikointitavat, esimerkiksi viittomien ja kuvien käyttö
- käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaa, esimerkiksi esteettömyyden huomiointi.

Rakenteelliset tuen muodot

- tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja erityispedagogisen osaamisen vahvistaminen
- henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö
- pien- tai erityisryhmä tai muu tarvittava ryhmämuoto
- varhaiskasvatuksen erityisopettajan osa- tai kokoaikainen opetus tai konsultaatio.

Hoidolliset tuen muodot

- perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät

³³ Varhaiskasvatuslaki 15 d § ja 23 §

³⁴ HE 148/2021 vp, s. 34

³⁵ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

- terveydenhoidolliset tarpeet, esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairauksien hoitoon, lääkitykseen, ruokavalioon ja liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet.

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon sekä muiden asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut.

Tuen vaikuttavuuden arviointi

- tuen tarpeen, riittävyyden ja toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi, arvioinnin perusteella tehtävät johtopäätökset ja toimenpiteet sekä arviointiajankohdat.

Lisäksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan mahdolliset sosiaali- ja terveystyöpalvelut, kuten lapsen saama kuntoutus, jos se on olennaista lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen näkökulmasta³⁶.

6.6 Päätös tehostetusta ja erityisestä tuesta sekä tukipalveluista

Lapselle annettavasta tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävä viipymättä hallintopäätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin³⁷.

Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia. Ennen päätöksen tekemistä varhaiskasvatuksen järjestäjän on kuultava lapsen huoltajaa tai muuta laillista edustajaa³⁸. Myös huoltaja voi hakea tehostettua tai erityistä tukea lapselle³⁹. Hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämismääräyksessä oleva kunta, ja päätös on toistaiseksi voimassa. Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltaja voi hakea siihen muutosta valittamalla⁴⁰. Päätös on aina perusteltava⁴¹. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu⁴².

Tehostetun ja erityisen tuen päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

- tuen muodoista
- varhaiskasvatuksen toimipaikasta
- tukipalveluista⁴³.

Jos lapsen tuesta ei tehdä tehostetun tai erityisen tuen päätöstä, silloin tukipalveluista tehdään erillinen hallintopäätös. Päätöksessä mainitaan ja päätetään seuraavista asioista:

³⁶ HE 148/2021 vp, s. 35

³⁷ Varhaiskasvatuslaki 15 e §

³⁸ Hallintolaki 34 §

³⁹ HE 148/2021 vp, s. 35

⁴⁰ Varhaiskasvatuslaki 62 §

⁴¹ Hallintolaki 34, 45 § 1 momentti, 47 § ja varhaiskasvatuslaki 15 a §

⁴² HE 148/2021 vp, s. 36

⁴³ HE 148/2021 vp, s. 34

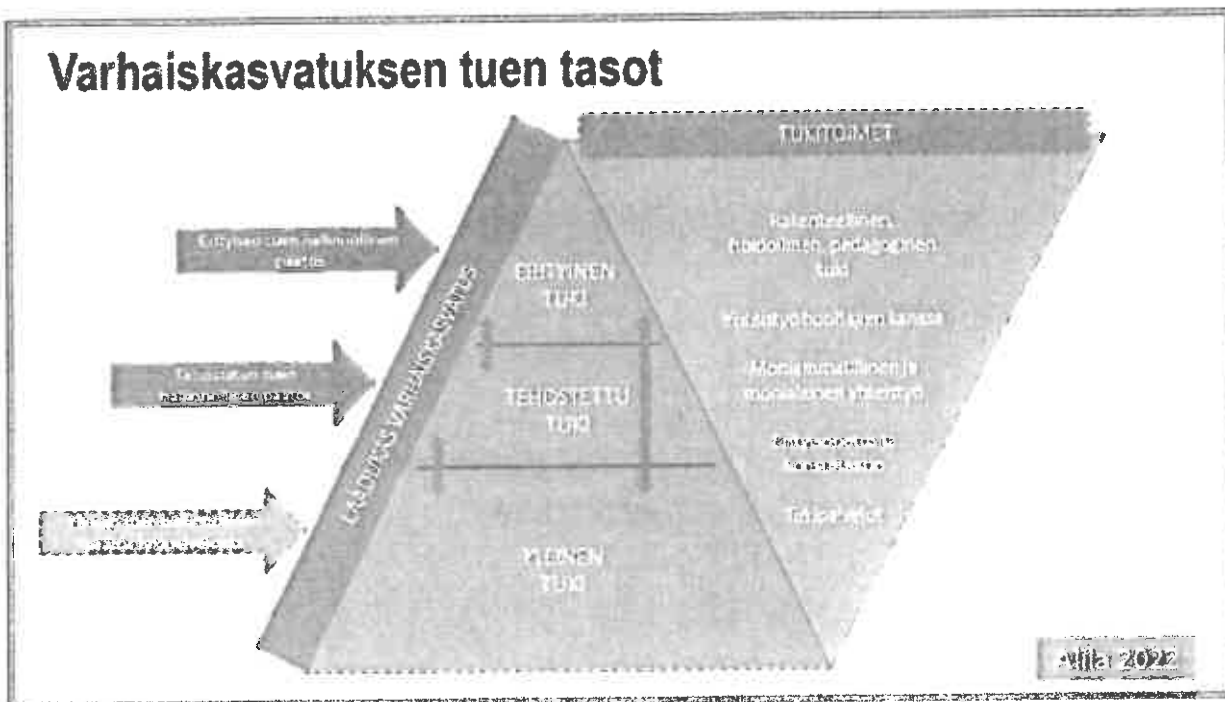
- tukipalvelut⁴⁴.

Varhaiskasvatustilain piiriin kuuluvassa yksityisessä varhaiskasvatuksessa olevan lapsen hallintopäätöksen tekee palveluntuottajan esityksestä varhaiskasvatuksen toimipaikan sijaintikunta⁴⁵. Lapsen saadessa varhaiskasvatusta ostopalveluna hankitussa varhaiskasvatuksessa hallintopäätöksen tekee varhaiskasvatuksen järjestämisvastuussa oleva kunta. Myös palvelusetelin myöntänyt kunta tekee tukea koskevan hallintopäätöksen.⁴⁶

Lapsen varhaiskasvatusta voi järjestää useampi kuin yksi varhaiskasvatuksen järjestäjä. Mikäli lapsi osallistuu kahden eri kunnan järjestämään varhaiskasvatukseen esimerkiksi vuoroasumistilanteessa, hallintopäätöksen tekevät erikseen molemmat kunnat. Tällöin varhaiskasvatuksen järjestäjillä on velvollisuus toimia tuen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa yhteistyössä lapsen edun mukaisesti. Kukin toimija tekee hallintopäätöksen itse.

Hallintopäätös tehostetusta tai erityisestä tuesta tai tukipalveluista on pantava täytäntöön heti. Päätös voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Päätöksellä ei voida päättää lapsen sosiaali- ja terveystalvauista, kuten lääkinällisen kuntoutuksen apuvälineistä tai vammaispalvelulain mukaisista palveluista ja tukitoimista.

Lapsen tuen tarvetta, riittävyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan (ks. luku 5.4). Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tarkistamisen tai muun arvioinnin yhteydessä.

Kuva 12b

⁴⁴ Varhaiskasvatustalvi 15 c ja e §

⁴⁵ Varhaiskasvatustalvi 15 e §

⁴⁶ HE 148/2021 vp, s. 30

Someron varhaiskasvatuksessa tehostetun, erityisen tuen ja yleisen tuen tukipalveluista tehdään hallinnollinen päätös, joka perustuu tuen tarpeen arviointiin. Lapsen tuen tarvetta, riittävyyttä ja toteutumista arvioidaan tarpeen mukaan, vähintään kaksi kertaa vuodessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelun yhteydessä, jossa huoltaja tulee kuulluksi.

Valmisteleavasta työstä ja hakemusten täyttämistä vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä lapsen varhaiskasvatuksen opettajan sekä huoltajien kanssa. Hallinnollisen päätöksen tekee kasvatuspäällikkö.

6.7 Paikallisesti päätettävät asiat

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa päätetään ja kuvataan varhaiskasvatuksessa annettavan tuen järjestämisen käytännöt päiväkodissa ja perhepäivähoidossa.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa kuvataan

- lapsen tuen järjestämistä ohjaavat paikalliset periaatteet ja käytännöt
- lapsen tuen tarpeen arviointiin liittyvät käytännöt ja vastuut
- tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa: pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset tuen muodot
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman täydentäminen tuen näkökulmasta luvun 5.5 mukaisesti, suunnitelman laatimiseen ja arviointiin liittyvät paikalliset vastuut ja käytännöt
- lasten ja huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön käytännöt tuen aikana
- monialainen yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- toiminta siirtymävaiheissa ja tiedonsiirtoon liittyvät käytännöt varhaiskasvatuksen aikana ja siirryttäessä esiopetukseen
- tehostetun ja erityisen tuen sekä tukipalveluiden hallintopäätösmenettelyt (huoltajan ja lapsen kuuleminen sekä päätöksen laatiminen, muuttaminen ja kumoaminen).

Yleinen tuki

- yleisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja yleisen tuen järjestämisessä.

Tehostettu tuki

- tehostetun tuen käytännön järjestäminen
- toimintatavat lapsen tehostetun tuen aloittamisessa, toteuttamisessa ja päättämisessä

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan, arviointiin ja tarkistamiseen liittyvät käytänteet
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, tehostetun tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa ja tehostetun tuen järjestämisessä.

Eriytynen tuki

- erityisen tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- menettelytavat mahdollisten asiantuntijalausuntojen käytössä
- menettelytavat ja yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa, erityisen tuen järjestämisessä sekä tuen vaikutusten seurannassa ja arvioinnissa
- pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten kohdalla lapsen ohjautuminen pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin ja monialainen yhteistyö prosessissa
- yhteistyö muun varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa sekä muu yhteistyö, eri toimijoiden vastuut ja työnjako
- yhteistyö huoltajan ja lapsen kanssa
- toimintatavat, kun erityinen tuki päätetään lopettaa ja tuki jatkuu tehostettuna tai yleisenä tukena.

Varhaiskasvatuslaissa säädetyt tuen muodot

- tuen käytännön järjestäminen
- yhteistyö, vastuut ja työnjako eri toimijoiden kesken
- huoltajalle ja lapselle tiedottamiseen ja huoltajan ja lapsen kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvät toimintatavat.

Paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa määritellään tulkitsemis- ja avustamispalveluihin sekä apuvälineisiin liittyvät hallinnolliset käytänteet varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla.

Somerolla käytettäviä **pedagogisen tuen muotoja** ovat mm.

- Varhaiskasvatuspäivän rakenne ja päivärytmi
- Oppimisympäristön suunnittelu ja muokkaaminen sekä arviointi tuen tarpeita vastaavaksi
- Sovitut ryhmän käytännöt, miten lapsi pääsee osalliseksi vertaisryhmän toimintaan
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajien, erityisohjaajien tuki, 119 Varhaiskasvatuslaki 15 c § 120 Varhaiskasvatuslaki 35 ja 38 § 65
- Vaihtoehtoiset vuorovaikutus- ja kommunikointitavat esim. tukiviittomat ja kuvien käyttö
- Henkilöstön yhteisesti sovitut ja johdonmukaiset pedagogiset ja erityispedagogiset työtavat ja menetelmät
- Varhaiskasvatuksen toiminnan suunnittelu, havainnointi, dokumentointi ja arviointi
- Pedagogiset menetelmät, jotka voidaan suunnitella, soveltaa ja toteuttaa joko lapsen, pienen ryhmän tai koko lapsiryhmän yhteisenä toimintana
- Varhaiskasvatuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti tuen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää

Somerolla käytettäviä **rakenteellisia tuen muotoja** ovat mm.

- Henkilöstön tuen toteuttamiseen liittyvän osaamisen ja pedagogisen osaamisen vahvistaminen. Varhaiskasvatuksen oman täydennyskoulutuksen lisäksi on mahdollista hakeutua omaehtoiseen täydennyskoulutukseen
- Lapsen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa hänen omassa ryhmässään
- Henkilöstön mitoitukseen ja rakenteeseen liittyvät ratkaisut
- Lapsiryhmän kokoon ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- Tulkitsemis - ja avustamispalvelut, apuvälineet
- Integroidut pienryhmät
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan konsultaatio ja tuki

Somerolla käytettäviä **hoidollisia tuen muotoja** ovat mm:

- Perushoitoon, hoivaan ja avustamiseen liittyvät menetelmät
- Ajantasainen lääkehoitosuunnitelma
- Ruokavaliot
- Liikkumiseen liittyvä avustaminen ja apuvälineet

Yleinen tuki Somerolla; Laadukas kokopäiväpedagogiikkaan perustuva varhaiskasvatuksen sujuva arki kaikille lapsille

- Laadukas pedagoginen perusta sisältää kaikille lapsille annettavan yleisen tuen, joka kuuluu kaikille varhaiskasvatuksessa oleville lapsille. Varhaisen tuen tarpeen tunnistamisella ja yleisen tuen tehokkaalla käytöllä voidaan ennaltaehkäistä tuen tarpeen lisääntyminen.
- Yleinen tuki, sen toteuttaminen, jatkuva seuranta ja riittävyyden /sopivuuden arviointi ovat ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan ja koko henkilöstön vastuulla. Perhepäivähoidossa

perhepäivähoitaja seuraa ja arvioi yleistä tukea varhaiskasvatuksen erityisopettajan pedagogisella tuella.

- Yleinen tuki toteutetaan luonnollisena osana lapsen varhaiskasvatuspäivää hänen omassa lapsiryhmässään. Mahdollisia haasteita ennaltaehkäistään pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtavoilla, joita ovat mm. suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu, oppimisympäristön muokkaus ja selkeä päiväjärjestys sekä päivittäisten toimintojen rytmittäminen.
- Lapsen vasun avulla lapsen kasvun ja oppimisen tilanteita suunnitellaan, arvioidaan ja dokumentoidaan. Lapsen vasu on myös yhteistyön väline kotien suuntaan, se tehdään aina tiiviissä yhteistyössä huoltajien kanssa.
- Lapsen vasu laaditaan yhdessä huoltajien kanssa noin kahden kuukauden kuluttua lapsen aloitettua varhaiskasvatuksessa ja sitä päivitetään usein kaksi kerran vuodessa ja aina tarvittaessa. Lapselta selvitetään hänen ikätasonsa huomioiden hänen mielenkiintonsa kohteita ja mieluisia leikkejä ja puuhia ja ne kirjataan vasuun.
- Varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluita voidaan käyttää yhtenä yleisen tuen tukimuotona.
- Jos yleisen tuen tasolla olevalle lapselle on tarve tukipalveluihin, tehdään hallintopäätös.

Tehostettu tuki Somerolla; Systemaattinen ja säännöllinen tuki, yksilöllinen ohjaus

- Tehostettu tuki rakentuu laadukkaana pedagogisen perustan eli yleisen tuen lisäksi lapselle järjestettävistä tehostetun tuen elementeistä.
- Tehostettu tuki aloitetaan lapselle, jos hänen tuen tarpeensa on jatkuvaa ja/tai se sisältää useita tukimuotoja. Tehostetun tuen aloittaminen suunnitellaan yksilökohtaisesti ja sitä toteutetaan lapsen omassa varhaiskasvatusryhmässä. Lapsen tukea tehostetaan tuen suunnittelulla ja toteutumistapojen lisäämisellä tai niitä vahvistamalla.
- Tuki muodostuu säännöllisistä ja samanaikaisesti toteutettavista useista tuen muodoista. Oikea-aikaisesti annettu tehostettu tuki ennaltaehkäisee lapsen myöhempää tuen tarpeiden moninaistumista.
- Tehostetusta tuesta tehdään aina hallintopäätös. Päätöksen tehostetun tuen aloittamisesta tai lopettamisesta tekee kasvatuspäällikkö varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä ja lapsen vasun perusteella. Myös huoltaja voi olla aloitteellinen hakemaan lapselleen tehostettua tukea.
- Lapsen vasun laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Mikäli lapsella on vasun lisäksi kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen varhaiskasvatuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.
- Vasu tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa. Lapselle pitää tarjota omien tarpeidensa tasoista tukea mahdollisimman pian jo ennen hallintopäätöksen voimaantuloa.

Erityinen tuki Somerolla; Vahva yksilöllinen tuki

- Erityistä tukea tarvitaan silloin, kun muiden tuen tasojen ei katsota riittävän lapsen oppimisen, kasvun ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Lapsella on oikeus saada erityistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.
- Erityisen tuen antaminen ei edellytä tehostetun tuen saamista. Lapsi voi siirtyä suoraan yleisestä tuesta erityiseen tukeen.

- Erityinen tuki on suunnitelmallista, pitkäjänteistä, intensiivistä ja yksilöllistä. Tämä edellyttää työtapojen ja oppimisympäristöjen muuntelua ja pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia järjestelyjä.
- Erityinen tuki muodostuu useista tukimuodoista, tukipalveluista ja luonteeltaan se on jatkuvaa tai kokoaikaista.
- Erityisestä tuesta tehdään hallintopäätös. Hallintopäätöksen erityisen tuen aloittamisesta tai lopettamisesta tekee kasvatuspäällikkö varhaiskasvatuksen erityisopettajan esityksestä ja lapsen vasun perusteella. Myös huoltajat voivat hakea lapselleen erityistä tukea, 124 Varhaiskasvatuslaki 15 e §17 68.
- Lapsen vasuun kirjataan tuen taso, tuen muodot, tuen edellyttämä moniammatillinen yhteistyö, tuen vaikuttavuuden arviointi, mahdollinen kuntoutus ja muut tukipalvelut.
- Tuen tarvetta ja lapsen kehittymistä arvioidaan kokoaikaisesti ja tarpeen mukaan asiantuntijat voivat seurata lapsen opetusta ryhmässä.
- Asiantuntijalausuntoja hyödynnetään lapsen vasun laadinnassa.
- Mikäli varhaiskasvatuksessa ilmenee tarvetta siihen, että lapsi aloittaa esiopetuksen pidennetyllä oppivelvollisuudella (yleensä 5-v.), hänelle laaditaan HOJKS varhennetun esiopetuksen alettua.

7. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukseen asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvois

8. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.⁹² Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan kaikissa varhaiskasvatuksen toimintamuodoissa säännöllisesti. Lapsilta kerätään säännöllisesti palautetta toiminnasta, joka hyödynnetään toiminnan kehittämisessä. Huoltajille suunnataan asiakastytyväisyyskysely, jonka tulokset julkaistaan kaupunkitasoisena varhaiskasvatuksen nettisivuilla.

Arvioinnissa käytetään esimerkiksi oppimisympäristön arvioinnissa kontekstianalyysejä (Pihlaja & Kontu, 2001), lasten osallisuutta arvioidaan Parrilan ja Fonsénin (2016) laatimalla taulukolla, asiakastytyväisyyskyselyin sekä lasten haastatteluin.

8.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteuttamista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointiloket tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan

⁹² Varhaiskasvatuslaki 24 §

8. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatusta ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatusta mukaan varhaiskasvatukseen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹¹¹ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnustetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

Varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista seurataan ja arvioidaan kaikissa varhaiskasvatuksen toimintamuodoissa säännöllisesti. Lapsilta kerätään säännöllisesti palautetta toiminnasta, joka hyö-

dynnetään toiminnan kehittämisessä. Huoltajille suunnataan asiakastyytyväisyyskysely, jonka tulokset julkaistaan kaupunkitasoisena varhaiskasvatuksen nettisivuilla. k-

Arvioinnissa käytetään esimerkiksi oppimisympäristön arvioinnissa kontekstianalyysiä (Pihlaja & Kontu, 2001), lasten osallisuutta arvioidaan Parrilan ja Fonsénin (2016) laatimalla taulukolla, asia kastytyvyyskyselyin sekä lasten haastatteluin.

8.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

¹¹¹ Varhaiskasvatustalaki 24 §

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvuissa 2 ja 6.

8.2 Laatu kuvaavat indikaattorit ja kriteerit

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on laatinut 2018 ”Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset”. Asiakirjassa on määritelty paikallisen tason varhaiskasvatuksen laadun rakenne- ja prosessitekijät, johon Somerolla on yhdessä henkilöstön kanssa laadittu näitä vastaavat kriteerit. Someron varhaiskasvatuksen Karvin indikaattoreita vastaavat kriteerit on sijoitettu vihreään laatikkoon.

8.2.1 Varhaiskasvatuksen riittävyys, saatavuus, saavutettavuus ja inklusiivisuus

Paikallisella tasolla

7. Varhaiskasvatuksen järjestäjän on varmistettava, että laadukkaat, inklusiivisuuden periaatetta toteuttavat varhaiskasvatuspalvelut ovat kaikkien lasten saatavilla ja saavutettavissa.

Kriteerit:

- Somero ei ole rajoittanut lasten subjektiivista oikeutta varhaiskasvatukseen.
- Varhaiskasvatusta tarjotaan päiväkodeissa, perhepäivähoidossa ja avoimessa päiväkodissa

8. Paikalliset varhaiskasvatuspalvelut on järjestetty siten, että ne turvaavat kehityksen ja oppimisen tuen toteuttamisen ja varmistavat, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa tuen. Lapsen tarvitsema tuki tuodaan lapsen oppimisympäristöön.

Kriteerit:

- Lapsen tarvitsema tuki tarjotaan lapsen varhaiskasvatus- esiopetuspäivän aikana
- Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (Veo) tukee päiväkotihenkilöstön ja perhepäivähoitajia näiden työssä.
- Päiväkotiryhmän toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja, joka ohjaa ryhmässä työskenteleviä lastenhoitajia ja erityisohjaajia.
- Perhepäivähoidossa ryhmän toiminnan suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista vastaa perhepäivähoitaja. Perhepäivähoitajien esimies tukee perhepäivähoitajia näiden työssä.
- Varhaiskasvatuksen ohjaajia sijoitetaan lapsiryhmiin lasten tarpeiden mukaan.

Pedagogisen toiminnan tasolla

9. Päiväkodin johtaja varmistaa päivittäin, että paikalla on lain edellyttämä ja riittävä määrä henkilöstöä lasten määrään nähden, jotta lasten turvallisuus ja vuorovaikutussuhteiden pysyvyys voidaan taata sekä varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat.

Kriteerit:

- Lasten ja henkilöstön sijoittaminen toteutetaan lakien ja asetusten mukaisesti. (VakaMukana –mobiilijärjestelmä).

10. Varhaiskasvatuksen henkilöstö varmistaa, että kaikki lapset voivat osallistua kaikkeen toimintaan taustastaan ja yksilöllisistä ominaisuuksistaan riippumatta.

Kriteerit:

- Henkilöstö eriyttää toimintaa lasten tarpeiden ja kiinnostuksen kohteiden mukaisesti.
- Henkilöstö toteuttaa suunnittelee ja toteuttaa toimintaa varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti.

8.2.2 Varhaiskasvatusta ohjaava opetussuunnitelma

Paikallisella tasolla

12. Paikallisesti laadittu opetussuunnitelma konkretisoi kansallista opetussuunnitelmaa ja on henkilöstön työväline varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutumisessa.

Kriteerit:

- Varhaiskasvatuksen henkilöstö noudattaa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa.

13. Paikallista opetussuunnitelmaa arvioidaan yhdessä keskeisten yhteistyötahojen, kuten lasten, huoltajien, päättäjien ja yhteistyökumppanien, kanssa.

Kriteerit:

- Huoltajille toteutetaan säännöllisesti asiakastyytyväisyyskyselyjä.
- Päiväkotiryhmät haastattelevat lapsia säännöllisesti ja pidetään säännöllisesti lasten kokouksia, joissa arvioidaan toimintaa sekä kysellään lasten toiveita.

8.2.3 Henkilöstön perus- ja täydennyskoulutus sekä osaamisen kehittäminen

Paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasolla

15. Varhaiskasvatuksen henkilöstön täydennyskoulutus ja muu ammatillinen osaamisen kehittäminen suunnitelmallisia ja perustuvat osaamisen todennettuihin kehittämistarpeisiin. Täydennyskoulutukseen kannustetaan ja siihen luodaan mahdollisuuksia

Kriteerit:

- Täydennyskoulutuksen suunnittelussa otetaan huomioon henkilöstön kehityskeskusteluissa esille tuodut koulutustarpeet.
- Täydennyskoulutuksen suunnittelun perustana on varhaiskasvatussuunnitelma.

8.2.4 Huoltajille suunnattu varhaiskasvatusta koskeva ohjaus ja neuvonta

Paikallisella tasolla

16. Varhaiskasvatusta koskevaa ohjausta ja neuvontaa toteutetaan kattavasti siten, että varhaiskasvatuksen toimintamuodot, niiden ominaispiirteet ja tehtävät informoidaan huoltajille selkeästi.

17. Huoltajille suunnatulla varhaiskasvatuspalveluja koskevalla ohjauksella ja neuvonnalla varmistetaan lasten yhdenvertainen oikeus ja mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen. Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen on neuvonnan ja ohjauksen ensisijainen peruste.

Kriteerit:

- Varhaiskasvatus tiedottaa eri toimintamuuodoistaan (nettisivut).
- Huoltajille kerrotaan eri varhaiskasvatuksen vaihtoehtoista

8.2.5 Yhtenäinen koulutus- ja kasvatusjärjestelmä ja siirtymät

Paikallisella tasolla

21. Lasten siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuspalvelujen sisällä sekä edelleen esiopetukseen ja perusopetukseen suunnitellaan ja toteutetaan niin, että lasten oppimispoluista muodostuu sujuva ja tasa-arvoinen jatkumo.

Kriteerit:

- Varhaiskasvatuksessa on toimintamalli lasten alkukeskustelun toteuttamisesta sekä siirtopalavereista ja tiedonsiirrosta

Pedagogisen toiminnan tasolla

22. Henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa yhdessä lasten huoltajien kanssa toimivia, lasten turvallisuuden tunnetta ja oppimista tukevia käytäntöjä, kun lapsi siirtyy kotihoidosta varhaiskasvatukseen.

23. Henkilöstö suunnittelee ja toteuttaa yhdessä varhaiskasvatuksen muiden ammattilaisten, perusopetuksen ammattilaisten sekä huoltajien kanssa toimivia ja lasten hyvinvointia ja oppimista edistäviä käytäntöjä varhaiskasvatuksessa, sen eri toimintamuuodoissa tai yksiköistä toiseen ja esiopetuksesta perusopetukseen siirtymiseen.

Kriteerit:

- Varhaiskasvatuksessa on käytössä toimintamallit alkukeskusteluista ja tutustumiskäytänteistä lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksen.
- Lapsen siirtyessä päiväkodista toiseen, esiopetukseen tai perusopetukseen toteutetaan siirtopalaveri.

8.2.6. Varhaiskasvatuksen arvioinnin ja kehittämisen rakenteet

Paikallisella tasolla

25. Varhaiskasvatuksen järjestäjillä ja yksityisillä palveluntuottajilla on arviointijärjestelmä, jonka avulla varhaiskasvatuspalveluita ja pedagogiikkaa voidaan kehittää.
26. Arviointiin ja kehittämiseen osallistuvat varhaiskasvatuksen muodoista ja järjestämistavoista riippumatta kaikki varhaiskasvatuksen osapuolet, kuten toimijat organisaation eri tasoilla, lapset ja heidän huoltajansa sekä päätöksentekijät.

Kriteerit:

- Asiakastytyväisyyskyselyt toteutetaan säännöllisesti.
- Lasten haastatteluja toteutetaan ryhmissä.
- Toimintaa arvioidaan tiimeissä säännöllisesti
- Henkilöstön kehittämissäpäivissä arvioidaan toimintaa

8.2.7 Varhaiskasvatuksen johtamisjärjestelmä

Paikallisella tasolla

27. Paikallisella tasolla on selkeä varhaiskasvatuksen päätöksenteko- ja johtamisjärjestelmä, johtamisen rakenteet ja menettelytavat. Johtamisjärjestelmä tukee henkilöstön pedagogista työtä ja lasten hyvinvointia sekä varmistaa varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden toteutuminen.
28. Varhaiskasvatuksen johtaminen perustuu arviointi-, seuranta- ja ennakkointitietoon sekä asiantuntija- ja tutkimustietoon. Varhaiskasvatuksen johtamisesta vastaavilla henkilöillä on riittävä varhaiskasvatuksen asiantuntemus ja johtamistaito.

Kriteerit:

- Johtamisjärjestelmä on selkeä ja lähellä varhaiskasvatusyksiköitä sekä henkilöstöä (päiväkodin johtajat, perhepäivähoidon esimies, kasvatuspäällikkö).
- Henkilöstö on tietoinen johtamisjärjestelmästä.
- Henkilöstön kanssa pidetään säännöllisiä (edustaja joka yksiköstä) suunnittelu- ja kehittämissalavereita.
- Kehityskeskustelujen pohjalta järjestetään esimiehille koulutusta.

8.2.8 Henkilöstörakenne ja varhaiskasvatukselle varatut resurssit

Paikallisella tasolla

29. Varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi tulee varata sellaiset henkilöstö- ja taloudelliset resurssit sekä suunnitella henkilöstörakenne siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat ja lasten pysyvät vuorovaikutussuhteet henkilöstön ja vertaisten kanssa voidaan turvata.

Kriteerit:

- Henkilöstöresurssi on jaettu lasten tarpeiden
- Varhaiskasvatuksen toiminta on varhaiskasvatussuunnitelman mukaista.

Pedagogisen toiminnan tasolla

30. Henkilöstörakenne ja –määrä sekä muut resurssit lapsiryhmissä suunnataan siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet toteutuvat ja lasten pysyvät vuorovaikutussuhteet henkilöstön ja vertaisten kanssa voidaan turvata.

Kriteeri:

- Henkilöstörakenne on varhaiskasvatuslain mukainen
- Henkilöstöä kuullaan lapsiryhmien muodostamisessa
- Varhaiskasvatuksessa on lisäresurssina kiertäviä hoitajia

8.2.9 Varhaiskasvatuksen työaikarakenteet ja –suunnittelu

Paikallisella tasolla

31. Työaikarakenteita sekä työaikojen suunnittelua ja järjestelyjä linjataan ja ohjataan niin, että henkilöstö voi toteuttaa suunnitelmallista varhaiskasvatusta hyödyntämällä ammatillista koulutustaan ja osaamistaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Kriteerit:

- Työaikarakenteilla ja -suunnittelulla varmistetaan varhaiskasvatuslain tavoitteiden toteutuminen
- Varhaiskasvatuksen työvuorosuunnittelu laaditaan henkilöstön koulutuksen ja osaamisen pohjalta

Pedagogisen toiminnan tasolla

32. Työaikarakenteet ja työajat ovat sellaiset, että henkilöstön ammatillinen osaaminen voidaan hyödyntää parhaalla mahdollisella tavalla ja lasten etu huomioiden.

Kriteerit:

- Työaikarakenteissa ja suunnittelussa otetaan huomioon henkilöstön osaaminen ja koulutus suhteessa lasten läsnäoloon ja tarpeisiin (Titania, VakaMukana)
- Henkilöstön tehtäväkuvat on määritelty ja päivitetty.

8.2.10 Lapsiryhmän rakenne ja koko *Paikallisella*

ja pedagogisella tasolla

33. Lapsiryhmän rakenne ja koko muodostetaan siten, että lasten etu, hyvinvointi ja oppimisen edistäminen ovat ensisijaisia perusteita.

Kriteerit:

- Lasten sijoittelussa huomioidaan lasten ikä ja tuen tarve.
- Huoltajia ja henkilöstöä kuullaan lasten sijoittelussa

8.2.11 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Paikallisella ja pedagogisen toiminnan tasolla

34. Varhaiskasvatuksen kaikki oppimisympäristöt ovat terveellisiä, turvallisia, monipuolisia ja oppimista edistäviä.

Kriteerit:

- Varhaiskasvatuksen tilat sisällä ja ulkona ovat terveelliset ja turvalliset sekä oppimista edistävät (Turvallisuussuunnitelmat)
- Ilmapiiri varhaiskasvatuksessa on positiivinen ja suvaitsevainen (mm. kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma).
- Oppimisympäristöjä muokataan lasten tarpeiden ja kiinnostuksen pohjalta (Lasten vasut)
- Lapsilla on turvallisia ja oppimista kehittäviä välineitä, jotka ovat lasten saatavilla
- Ruoka on monipuolista

8.2.12 Henkilöstön ja lapsen välinen vuorovaikutus

1. Vuorovaikutus on myönteistä, välittävää, kannustavaa ja hellää. Henkilöstö sitoutuu lapseen ja lapsiryhmään.

Kriteerit:

- Lapselle puhutaan myönteiseen sävyyn kaikissa tilanteissa.
- Lapsi tulee mielellään varhaiskasvatukseen.
- Lapsi pääsee syliin halutessaan.

2. Henkilöstö on vastavuoroisessa vuorovaikutuksessa lasten kanssa tavalla, joka vastaa lasten kehitystä, kiinnostuksen kohteita sekä oppimisen valmiuksia.

Kriteerit:

- Kasvattaja esittää täsmentäviä kysymyksiä (osoittaa, että aikuinen kuuntelee ja on kiinnostunut)
- Hyödynnetään perushoitotilanteita vuorovaikutuksen kehittämisessä.
- Lasten toiveet huomioidaan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa. Lapsia havainnoidaan säännöllisesti.

3. Henkilöstö toimii sensitiivisesti ja havaitsee lasten aloitteet sekä vastaa niihin lasten osallisuutta ja toimijuutta tukevalla tavalla.

Kriteerit:

- Huomioidaan ja toteutetaan lasten ideat arjen tilanteissa.
- Materiaalit ovat helposti saatavilla monipuolisessa oppimisympäristössä.
- Oppimisympäristöä muokataan lasten mielenkiinnon mukaan.

4. Henkilöstö käyttää kieltä mahdollisimman rikkaalla ja monipuolisella tavalla lasten ikä- ja kehitystaso huomioiden. Henkilöstö mukauttaa kielenkäyttönsä lapsen kokemusmaailmaan, sanoittaa toimintaa kielellisesti ja innostaa lapsia osallistumaan päivittäiseen kielelliseen vuorovaikutukseen omien edellytystensä ja taitojensa mukaisesti.

Kriteerit:

- Vaihtoehtoiset kommunikaatiomenetelmät tarvittaessa päivittäin käytössä varhaiskasvatuksen arjessa (mm. kuvat, viittomat)
- Lapsille luetaan säännöllisesti erilaisia kirjoja.
- Rohkaistaan ja kannustetaan lapsia ilmaisemaan itseään.
- Lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen toistensa ja henkilöstön kanssa

5. Henkilöstö huomioi ryhmän kaikki lapset ja ymmärtää lasten erilaisia ilmaisun tapoja.

Kriteerit:

- Ryhmässä käytetään tunteisiin / kielelliseen toimintaan käytettävää/suunniteltua materiaalia.
- Kuvat ja tukiviittomat kommunikaation tukena tarvittaessa.
- Jokainen lapsi huomioidaan yksilöllisesti.

8.2.13 Pedagoginen suunnittelu, dokumentointi, arviointi ja kehittäminen

6. Henkilöstö vastaa opetussuunnitelman mukaisen toiminnan suunnittelusta, dokumentoinnista, arvioinnista ja kehittämisestä lapsen oppimista ja kehitystä tukevalla tavalla.

Kriteerit:

- Toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin perustana ovat lasten vasut.
- Dokumentoinnista on suunnitelma ja se on käytössä.
- Lasten vasut on tehty sovitussa aikataulussa.

7. Henkilöstö havainnoi ja dokumentoi lasten arkea varhaiskasvatuksessa säännöllisesti ja systemaattisesti ymmärtääkseen lapsen kokemusmaailmaa. Yhdessä lasten kanssa monipuolisin menetelmin tuotettua tietoa hyödynnetään toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioinnissa ja kehittämisessä.

Kriteerit:

- Ryhmässä on sovittu havainnointitapa ja se on käytössä.
- Lapsia havainnoidaan säännöllisesti ja eri tilanteissa sekä havainnot otetaan huomioon toiminnan suunnittelussa.
- Lapset osallistuvat ryhmän toiminnan suunnitteluun, toteutukseen, arviointiin ja kehittämiseen.
- Toiminta ryhmässä on monipuolista.

8.2.14 Pedagoginen toiminta ja oppimisympäristöt

8. Varhaiskasvatuksen toiminta on lapsille merkityksellistä, oppimaan haastavaa sekä innostavaa.

9. Henkilöstö ja lapset toteuttavat yhdessä leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa, joka tarjoaa lapsille myönteisiä oppimiskokemuksia. Toiminta edistää oppimisen alueiden sekä laaja-alaisen osaamisen mukaisten tavoitteiden toteutumista.
10. Lapsen yksilöllisyys huomioidaan niin, että jokainen lapsi oppii tunnistamaan ja löytämään omat vahvuutensa ja kiinnostuksen kohteensa.
11. Ruokailutilanteet, lepoaikat, siirtymät, pukemistilanteet ja muut perustoiminnot toteutetaan pedagogisesti tavoitteellisina.
12. Lapsen yksilöllinen tuen tarve tunnistetaan. Henkilöstö arvioi tuen tarvetta yhdessä huoltajien kanssa ja lapselle järjestetään tarvittaessa tarkoituksenmukaista tukea monialaisessa yhteistyössä.
13. Henkilöstön ja lasten yhdessä suunnittelema ja rakentama pedagoginen oppimisympäristö kannustaa lapsia leikkimään, liikkumaan, tutkimaan, luomaan ja ilmaisemaan. Oppimisympäristöä arvioidaan ja muokataan säännöllisesti lasten tarpeiden ja mielenkiinnonkohteiden mukaisesti siten, että se haastaa ja innostaa lapsia oppimaan.
14. Henkilöstö rakentaa päivittäiset siirtymätilanteet joustaviksi ja johdonmukaisiksi siten, että päivän kokonaisuus muodostuu lapsen hyvinvointia ja oppimista tukevaksi.

- Välineet ovat lasten iän ja kehityksen mukaisia ja ne ovat lasten saatavilla.
- Lasten kiinnostuksen kohteet huomioidaan toiminnassa ja he osallistuvat toiminnan suunnitteluun.
- Lapset osallistuvat mielellään toimintaan.
- Toiminnan suunnittelun pohjana ovat lasten kiinnostuksen kohteet ja tarpeet.
- Välineet ovat lasten saatavilla.
- Lapsilla on mahdollisuus omatoimiseen leikkiin päivittäin.
- Lapselle annetaan positiivista palautetta päivittäin.
- Perustoiminnoissa huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet ja hyödynnetään ne opetustilanteina.
- Lapsesta tehtyjä havaintoja arvioidaan ja keskustellaan lapsen tuen tarpeista huoltajien kanssa.
- Lapsi saa tarvitsemaansa tukea.
- Toimintavälineet ovat lasten saatavilla.
- Leikkivälineet sekä muut toimintavälineet ovat lasten ikätason ja –tarpeen mukaisia.
- Oppimisympäristön muokkaamisessa huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet ja tarpeensa.
- Havainnointi ja dokumentointi toteutuvat sovitusti.
- Arki varhaiskasvatuksessa on kiireetöntä.
- Henkilöstö toiminta on ennakoivaa ja joustavaa arjen tilanteissa.
- Päiväkodeissa toimitaan pienryhmissä.
- Lasta kuunnellaan, kannustetaan ja rohkaistaan toimimaan.

8.2.15 Johtaminen pedagogisen toiminnan tasolla

15. Varhaiskasvatusyksikön johtaja vastaa yksiköidensä pedagogiikan tavoitteellisesta ja suunnitelmallisesta johtamisesta, arvioinnista ja kehittämisestä sekä henkilöstön työssä oppimisen mahdollistamisesta. Pedagogiikan johtaminen toteutuu varhaiskasvatuksen opettajien tuella ja koko henkilöstöä osallistaen.
16. Varhaiskasvatuksen opettajan vastuulla on lapsiryhmän toiminnan suunnittelu, toiminnan tavoitteiden toteutuminen sekä toiminnan arviointi ja kehittäminen. Koko henkilöstö yhdessä suunnittelee, toteuttaa, arvioi ja kehittää pedagogista toimintaa.

Kriteerit:

- Johtamisrakenne on selkeä.
- Pedagogiikan johtaminen on suunnitelmallista, selkeää ja osallistavaa (kehittämispäivät, suunnittelu ja kehittämispalaverit (Suke), yksiköiden palaverit, tiimipalaverit).
- Varhaiskasvatuksen opettaja yhdessä muun tiimin suunnittelee, toteuttaa ja arvioi toimintaa varhaiskasvatussuunnitelman mukaisesti.

8.2.16 Vuorovaikutus ja ryhmän ilmapiiri

17. Henkilöstö rakentaa myönteisen oppimisympäristön lapsille. Ryhmän ilmapiiri on turvallinen, lämmin, oppimaan innostava ja välittävä.
18. Henkilöstö ja lapset yhdessä muodostavat oppijoiden yhteisön, jossa kaikkien lasten mielekäs osallistuminen toimintaan toteutuu. Henkilöstö tukee lasten ryhmätoimintaa ohjaten ja esimerkkiä antaen.
19. Henkilöstö rakentaa ja ohjaa ryhmän toimintakulttuuria systemaattisesti siten, että se edistää, pitää yllä ja kehittää yhteenkuuluvuutta. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokainen lapsi saa kokea olevansa ryhmän jäsen ja tuntee kuuluvansa ryhmään. Henkilöstö tukee lasten monipuolisten kaverisuhteiden muodostumista ja ylläpitämistä.

20. Henkilöstö varmistaa, että jokaisella lapsella on hyvä olla varhaiskasvatuksessa. Lapset kokevat tulevaisuutensa kuulluksi sekä arvostetuiksi sellaisina kuin ovat.
21. Henkilöstö rakentaa ja ylläpitää ryhmässä ilmapiiriä, joka perustuu lasten yksilöllisten erojen sekä erilaisten kulttuurien, uskontojen ja katsomusten arvostamiselle. Henkilöstö tukee lasten monikielisyyttä ryhmässä.

Kriteerit:

- Henkilöstö kannustaa lapsia auttamaan ja kannustamaan toisiaan.
- Lapsiryhmässä ja yksikössä puututaan kiusaamiseen.
- Henkilöstö on itse innokkaana mukana toiminnassa ja osallistuu lasten leikkeihin.
- Henkilöstö on motivoitunut työhönsä.
- Ryhmän kasvattajat ovat tietoisia lasten kaverisuhteista ryhmässä ja he käyttävät tätä tietoa toiminnan suunnittelun apuna.
- Lapsille annetaan positiivista palautetta päivittäin.
- Taitojen lisäksi havainnoidaan miltä lapsista tuntuu.
- Jokaista lasta ja perhettä kohdellaan tasa-arvoisesti.
- Henkilöstö on suvaitsevaista ja hyväksyy erilaisuutta.
- Ryhmän henkilöstöllä on jokaisella mahdollisuus sanoa oma mielipiteensä.
- Henkilöstön vahvuudet otetaan huomioon toiminnassa.
- Henkilöstö toimii ammatillisesti ja osallistuu aktiivisesti koulutuksiin.

8.2.17 Henkilöstön keskinäinen vuorovaikutus ja monialainen yhteistyö

22. Henkilöstö rakentaa luottamukseen, arvostukseen ja kunnioitukseen perustuvaa ammatillista vuorovaikutusta osana varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria.
23. Varhaiskasvatuksen henkilöstö tunnistaa eri ammattiryhmien ammatilliset velvollisuudet, osaamisen ja vastuut osana varhaiskasvatustyön kokonaisuutta. Henkilöstö hyödyntää erilaista osaamista varhaiskasvatustyössä ja sen kehittämisessä.
24. Henkilöstö tunnistaa omat ja yhteistyötahojen ammatilliset vastuut ja osaamisen sekä hyödyntää niitä monialaisessa yhteistyössä.

Kriteerit:

- Henkilöstö arvostaa ja kunnioittaa huoltajia.
- Ryhmissä toteutetaan tyytyväisyyskyselyt säännöllisesti.
- Huoltajilla on mahdollisuus esittää toiveitaan ja toiveet huomioidaan toiminnassa.
- Yhteistyö ja vuorovaikutus huoltajien kanssa ovat avointa.

8.2.18 Henkilöstön ja huoltajien välinen vuorovaikutus

25. Kasvatusyhteistyön lähtökohtana on lapsen ja hänen huoltajiensa arvostaminen sekä avoin, tasavertainen ja luottamuksellinen suhde. Vuorovaikutuksessa näkyy kunnioitus huoltajien tuntemukseen lapsestaan sekä henkilöstön ammatillinen tieto ja osaaminen.
26. Huoltajien osallisuus varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toimintaan ja arviointiin mahdollistetaan. Erilaisia kasvatusyhteistyön muotoja ja toimintatapoja suunnitellaan yhdessä huoltajien kanssa.

Kriteerit:

- Huoltajien kanssa käydään alkukeskustelut.
- Jokaisen perheen kanssa käydään varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen opetuksen suunnitelman mukaiset keskustelut (Vasu, Hojks, Leops).

LÄHDELUETTELO

Kirves L. & Stoor-Grenner M., 2010 Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Haettu 22.5.2019.

<https://dzmdrerwnq2zx.cloudfront.net/prod/2017/08/04185732/Kiusaamisen-ehk%C3%A4isy-varhaiskasvatuksessa-B5-www.pdf>

Koivunen, P.-L. 2015. Kasvu kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. PS-kustannus, Juva.

Leskisenoja, E.2019. Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa. Toteuta käytännössä. PS-kustannus, Keuruu

Opetushallitus. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

https://www.oph.fi/download/195244_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet19.12.2018.pdf

Pihlaja, P. 2001. Päivähoidon kontekstianalyysi – lasten sosiaalis-emotionaalisen tuen näkökulmasta.

Teoksessa Pihlaja, P. & Kontu, E. (toim.) 2001. Työ-kaluja päivähoidon erityiskasvatukseen.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisu 2001:14. Helsinki.

Repo, L. 2017. Kiusaamisen ehkäiseminen varhaiskasvatuksessa. Lape-päivien 30.5.2017 diasarja.

Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) julkaisu 2918:24.

Liite 1. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA

Salassapidettävä
Varhaiskasvatustilaki (540/2018) 40 §:n 3 mom.

1. Perustiedot

Lapsen nimi	Syntymäaika	☐ Yleinen tuki ☐ Yleinen tuki hallintopäätöksellä ☐ Tehostettu tuki hallintopäätöksellä ☐ Erityinen tuki hallintopäätöksellä
Varhaiskasvatuksen toimipaikka		
Huoltaja/huoltajat/muu laillinen edustaja		
Huoltajan/huoltajien/muun laillisen edustajan yhteystiedot		
Yhteydenpitoon liittyviä lisätietoja		

2. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen

2.1	Laatimisesta vastaava henkilö ja tämän yhteystiedot
2.2	Muu laatimiseen osallistunut henkilöstö/asiantuntijat
2.3	Miten lapsen näkökulma ja mielipiteet otetaan huomioon
2.4	Miten huoltajien näkemykset otetaan huomioon ja miten yhteistyö on järjestetty

3. Monialainen yhteistyö

3.1	Organisaatiot, henkilöt ja yhteystiedot
-----	---

3.2 Sovitut yhteistyötavat, vastuut ja palvelut

4. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumisen arviointi

4.1 Tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutuminen

4.2 Lapsen tuen arviointi

4.3 Muut havainnot lapselle aiemmin laaditusta varhaiskasvatussuunnitelmasta

5. Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja toimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi *Tavoitteet ja toimenpiteet koskevat kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuutta sekä lapsen tukea.*

5.1 Lapsen vahvuudet, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet sekä niiden huomioon ottaminen

5.2 Tavoitteet pedagogiselle toiminnalle

5.3 Toimenpiteet ja menetelmät tavoitteiden saavuttamiseksi

5.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

5.5 Mahdolliset muut lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeen liittyvät tarpeet sekä lapsen tuen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja tuen muodot (pedagogiset, rakenteelliset ja hoidolliset)

5.6 Lapsen tuen toteuttamista koskeva hallintopäätös

Huoltajaa on kuultu hallintopäätöstä varten kyllä ☐ ei ☐ päivä		
Yleisen tuen tukipalvelut hallintopäätöksellä pvm/annettu pvm/kumottu	Tehostettu tuki pvm/annettu pvm/kumottu	Erityinen tuki pvm/annettu pvm/kumottu
Muita huomioita		
5.7 Tarkennuksia toimintavuoden aikana lapsen tarpeiden mukaan pvm/huomiot / arviointi / keskusteluiden koonti		

6. Muut mahdolliset lapsen varhaiskasvatuksessa huomioitavat asiat

--

7. Laatisessa hyödynnetyt muut mahdolliset asiakirjat ja suunnitelmat

--

8. Seuranta- ja arviointiajankohdat ja vasun siirtyminen lapsen mukana tulevaan ryhmään

Päivämäärä ja vasukeskusteluun osallistujat
<p>Varhaiskasvatustilain 41§ mukaan Lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä.</p> <p>Jos lapsi siirtyy toisen varhaiskasvatuksen järjestäjän tämän lain mukaisesti järjestämään varhaiskasvatukseen tai perusopetustilain mukaiseen esiopetukseen tai perusopetukseen, aikaisemman varhaiskasvatuksen järjestäjän on salassapitosäännösten estämättä viipymättä toimitettava lapsen varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot uudelle varhaiskasvatuksen järjestäjälle taikka varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot esiopetuksen tai perusopetuksen järjestäjälle</p>

9. Allekirjoitukset

Olen tietoinen lapseni vasusuunnitelmasta ja mukana keskustelussa pvä _____	Olen tietoinen lapseni vasusuunnitelmasta pvä _____
----- allekirjoitus	----- Huoltajan Huoltajan allekirjoitus
----- allekirjoitus	----- Laatijan

Jakelu:

Liite 2. Lasten osallisuuden arviointi

Lasten osallisuuden arviointi (yli 3-vuotiailla) Parrila, S. & Fonsén, E. 2016.

Varhaiskasvatuksen pedagoginen johtajuus.

Arviointikriteeri	1	2	3	4	5	Huomioitavaa/kehittävää
1. Aikuiset kuuntelevat lapsia aktiivisesti ja rohkaisevat lapsia ilmaisemaan mielipiteitään arjen tilanteissa						
2. Aikuiset osoittavat olevan kiinnostuneita lasten ajatuksista ja virittävät yhteistä keskustelua.						
3. Toimintaa ja toiminnan rakenteita on kehitetty lasten kuulluksi tulemista ja mielipiteiden ilmaisua vahvistavaan suuntaan.						
4. Lasten mielipiteet ja aloitteet huomioidaan, niistä keskustellaan ja niihin vastataan mahdollisuuksien mukaan.						
5. Toiminnan struktuurissa on väljyyttä lasten aloitteisiin reagoimiseksi.						
6. Lapsilla on mahdollisuus valita leikkikavereitaan ja vaikuttaa pienryhmien muodostamiseen.						
7. Lapsilla on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa toimintaympäristön suunnitteluun ja arviointiin						
8. Toimintavälineet ja materiaalit ovat monipuolisia, vastaavat lasten tarpeita ja ovat lasten saatavilla.						
9. Toimintaympäristöä muokataan säännöllisesti lasten mielenkiinnon ja tarpeiden mukaan.						
10. Lapsilla on mahdollisuus käyttää materiaaleja ja välineitä luovasti.						
11. Lapset voivat tuoda itselleen tärkeitä leluja ja muita välineitä kotoa yhdessä sovituin ehdoin.						
12. Lapset voivat vaikuttaa toimintaan käytettävään aikaan.						

13. Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun yhdessä aikuisten kanssa, ja						
sen mahdollistamiseksi on luotu toimivat käytännöt.						
14. Lapsilla on mahdollisuus toteuttaa projektityyppistä toimintaa sekä omaehtoisissa että ohjatuissa pienryhmissä.						
15. Lasten mielenkiinnon kohteet ja aloitteet toimivat yhteisten projektien ideoinnin ja suunnittelun pohjana.						
16. Lapsilla on päivittäin mahdollisuus valita toimintojaan sekä kokea innostusta yhdessä tekemisestä lasten ja aikuisten kanssa.						
17. Aikuiset havainnoivat aktiivisesti lasten toimintaa ja hyödyntävät tietoa suunnittelussa ja toiminnassa.						
18. Aikuiset kannattelevat ja aktivoivat lasten toimintaa osallistumalla leikkeihin ulkona ja sisällä.						
19. Lapsiryhmän säännöt luodaan yhdessä lasten kanssa.						
20. Aikuiset huolehtivat, että sääntöjä noudatetaan ja jokainen lapsi voi kokea olevansa turvassa.						
21. Aikuiset ovat aktiivisesti läsnä, auttavat lapsia onnistumaan ja antavat myönteistä palautetta päivittäin.						
22. Lasten yksilölliset tarpeet huomioidaan ja lasten mielipiteitä kuunnellaan perushoitotilanteiden suunnittelussa.						
23. Lasten mielipiteet selvitetään ja huomioidaan lapsen vasua laadittaessa.						
24. Jokainen lapsi tulee päivän aikana kuulluksi, nähdyksi, tuetuksi ja autetuksi.						
25. Aikuiset nauttivat yhdessä tekemisestä lasten kanssa ja kokevat työn iloa.						

Liite 3. Kontekstianalyysi

Kontekstianalyysi, Päivi Pihlaja

Lue kukin väite erillisenä ja arvioi toteutuuko se sinun mielestäsi 3=hyvin, 2= kohtalaisesti tai 1=huonosti.

I Kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti

Päiväjärjestys

- päiväjärjestyksessä on tasapainossa joustavuus ja kiinteät ajat 3 2 1
- päiväjärjestyksessä mahdollistuu sekä sisä- että ulkotoiminta 3 2 1
- lasten yksilölliset tarpeet otetaan päiväjärjestyksessä huomioon 3 2 1
- vapaat ja keskittymistä vaativat (ohjatut) toiminnot vaihtelevat 3 2 1

Tilaa olla yksin tai kaksin

- lapsilla on tilaa olla yksin tai kaksin 3 2 1
- lapset voivat leikkiä häiriöttömästi yksin/kaksin 3 2 1
- lasten yksin- tai kaksinolo on otettu huomioon opetussuunnitelmassa 3 2 1 - aikuisten toiminta edistää rauhallista leikkiä yksin/kaksin 3 2 1

Vapaa leikki

- riittävästi laadukkaita leluja ja pelejä 3 2 1
- aikuiset ovat käytettävissä vapaan leikin aikana 3 2 1
- vapaalle leikille on varattu aikaa päiväjärjestyksessä 3 2 1
- vapaa leikki on mahdollista sekä sisällä että ulkona 3 2 1

Huonejärjestys ja tilat

- tiloissa enemmän kuin kolme leikkipistettä 3 2 1
- hiljaiset ja äänekkäät leikkialueet on erotettu toisistaan 3 2 1
- aikuisten on helppo valvoa lasten toimintaa 3 2 1
- lapset voivat toimia itsenäisesti päiväkodin tiloissa 3 2 1

Ruokailurutiinit

- ruoka on monipuolista ja ruoka-ajat säännöllisiä 3 2 1
- aikuiset ovat mukana syömässä lasten kanssa 3 2 1
- ruokailaan pienryhmissä keskustellen 3 2 1
- ruokailutilanne myös opetuksellinen 3 2 1 *Lepohetki*
- lapsilla mahdollisuus valvottuun lepoon 3 2 1
- paikka on sopiva levolle ja rentoutumiselle 3 2 1
- lapsia autetaan rentoutumaan 3 2 1
- lepo on valinnaista 3 2 1

Lapsiryhmän toiminta

- suunnittelussa huomioitu erikseen pien- ja suuryhmätoiminta 3 2 1
- koko ryhmän kokoontumisia on rajoitetusti eli vähän 3 2 1
- 1 - 1 toiminta on mahdollista (aikuinen - lapsi) 3 2 1
- lapset voivat leikkiä vapaasti ja toimia pienryhmissä 3 2 1

Siirtymätilanteet

- suunnittelussa on huomioitu joustava siirtyminen 3 2 1

- siirtyminen toteutuu pienryhmissä ja vähitellen 3 2 1
- lapset saavat lopettaa leikkinsä ennen siirtymistä 3 2 1
- lapsia informoidaan ennen siirtymistä 3 2 1

II Lasten perusturva

Ryhmän perusturvaan liittyvät asiat on pohdittu lapsiryhmässä 3 2 1

Jokainen lapsi otetaan aamulla vastaan ja huomioidaan 3 2 1

Kun lapsella on vaikea erota vanhemmastaan, häntä tuetaan yksilöllisesti 3 2 1

Lapsiryhmässä on turvallisuussäännöt 3 2 1

Aikuiset toteuttavat sääntöjä johdonmukaisesti 3 2 1

Lasten välinen kiusaamistilanne käydään läpi rauhallisesti ja lapsia syylistämättä 3 2 1

Aikuisilla on valmiuksia hoitaa lasten välisiä kiusaustilanteita 3 2 1

Lasta ei jätetä yksin aggressiivisten tai pelottavien tunteiden kanssa 3 2 1

Lapsia suojellaan toisten lasten väkivallalta ja kiusaamiselta 3 2 1

Kenenkään lapsen ei tarvitse pelätä ryhmän toisia lapsia tai aikuisia 3 2 1

Pyritään minimoimaan vaihteluita, jotka horjuttavat perusturvaa 3 2 1 (esim. pysyvyys aikuissuhteissa, tiloissa ja päivän rakenteessa)

III Pedagogiikka ja toiminnan sisältö

Leikki on keskeisellä sijalla lapsiryhmän toiminnassa 3 2 1

Lapsia ohjataan ja kannustetaan itseilmaisussa 3 2 1

Lasten toimintaa ja leikkiä ei katkaista väkisin 3 2 1

Tarvittaessa lasten leikkiä rikastutetaan, ohjataan ja tuetaan 3 2 1

Sosiaalinen kasvatusta sisältää lapsen itseluottamusta tukevia aineksia 3 2 1

Sosiaalinen kasvatusta sisältää kuuntelemisen ja kielellisen itseilmaisun aineksia 3 2 1

Sosiaalisen kasvatuksen tavoitteena on jakaa tunteita ja toimia yhdessä 3 2 1

Lasten kiinnostuksen kohteet ja todellisuus ovat opetuksen lähtökohtia 3 2 1

Lasten erilaiset tunteet hyväksytään 3 2 1

Lapsia havainnoidaan johdonmukaisesti, ja havainnot dokumentoidaan 3 2 1

Aikuiset tiedostavat kielen käyttönsä merkityksen 3 2 1

Lasta leimaavaa tai vähättelevää kieltä ei käytetä 3 2 1

Lasten tunnetyöskentelyä tuetaan etsimällä lapsen kanssa tämän tunteille nimi 3 2 1

Lapsella on lupa ilmaista ahdistustaan ja kokemusmaailmaansa piirtämällä, leikkimällä, puhumalla 3 2 1 Lapsia ei nuhdella tai moralisoida negatiivisista tunteista tai ajatuksista 3 2 1

Sosiaalisuuteen kasvamisessa käytetään pienryhmää 3 2 1

Lapsilla on mahdollisuus toimia myös vertaisryhmässä (pojat/tytöt, samanikäiset, sama kulttuuritausta.....) 3 2 1

Aikuiset tietävät miten lasta pidetään turvallisesti kiinni 3 2 1

Aikuiset kykenevät kiinnipitotilanteessa toimimaan lasta tukien 3 2 1

IV Työyhteisön ilmapiiri ja toimivuus

Aikuiset käsittelevät työtiimissä yhdessä toimintaansa kasvattajina 3 2 1

Aikuiset antavat tiimissään palautetta toisilleen kasvatustyöstä 3 2 1

Aikuiset antavat tilaa toisilleen ja kuuntelevat toisiaan 3 2 1

Lapsiryhmässäni kasvatuksen peruslinjaukset ovat minulle selvät 3 2 1

Aikuisilla on tiimissä samansuuntainen käsitys aggressiivisuuden hoitamisesta 3 2 1

Aikuisilla on tiimissä samansuuntainen käsitys lasten pelkotilojen hoitamisesta 3 2 1
 Aikuiset analysoivat tiimissä lasten aggressiivista toimintaa tapahtumien jälkeen 3 2 1
 Tiimissä aikuiset kertovat toisilleen tilanteen herättämistä tuntemuksista ja ajatuksista 3 2 1
 Toiminnan organisointi sujuu tiimissämme joustavasti ja tehokkaasti 3 2 1
 Työyhteisö kestää hyvin lasten sosiaalis-emotionaalisia vaikeuksia 3 2 1
 Työyhteisössä mielipiteiden ilmaisemisen on helppoa 3 2 1
 Oman työyhteisöni kasvatuksen peruslinjaukset ovat mielestäni muille selvät 3 2 1
 Työyhteisössä tutkitaan lasten herättämiä tunteita 3 2 1
 Työyhteisössämme on tapana antaa palautetta toisen työstä 3 2 1
 Toiselle aikuiselle palautteen antaminen tämän työstä on helppoa 3 2 1

V Työntekijän kasvatustieto ja -tietoisuus

Olen motivoitunut tekemään töitä sosio-emotionaalista erityistukea tarvitsevien lasten kanssa 3 2 1
 Minun on helppo tunnistaa tunteeni, joita lapset herättävät 3 2 1
 Tiedostan olevani malli ja samaistumisen kohde lapsille 3 2 1
 Ilmaisen muille tuntemuksiani ja mielipiteitäni lapsista 3 2 1
 Tunnistan lasten toiminnan taustalla olevia tekijöitä 3 2 1
 Lasten tunne-elämän ymmärtäminen on minulle luontevaa 3 2 1
 Olen tutkinut lasten herättämiä asenteita ja tuntemuksia itsessäni 3 2 1
 Olen perehtynyt lukemalla /kouluttautumalla lasten tunne-elämän vaikeuksiin 3 2 1
 Lasten kehityksellisten pulmien tunnistaminen on minulle helppoa 3 2 1
 Lapsiryhmän johtaminen ei tuota minulle vaikeuksia 3 2 1
 Toiminnan organisointi tapahtuu minulta vaikeuksitta 3 2 1
 Kun lapsella on sosiaalis-emotionaalisia pulmia, minun on helppo arvioida lapsen kehitystä ja kasvua 3 2 1 Kasvattajana näen lapsen kasvussa enemmän mahdollisuuksia kuin esteitä 3 2 1
 Minulla on työssäni riittävästi aikaa kuunnella lasta 3 2 1
 Lapsen kanssa mielipiteiden vaihto ja keskustelu on minulle helppoa 3 2 1

Lisäksi pohdi seuraavia seikkoja: · Aggressiivinen lapsi herättää minussa eniten pelkoa / vihaa / ahdistusta / välinpitämättömyyttä /muuta, mitä _____

Levottomuus saa minussa aikaan _____

Lapsen pelot tai ahdistus synnyttävät minussa _____

"Pikku tyranni" saa minut kasvattajana _____

Yhteenveto

Kun analyysi on tehty, voidaan laskea osiokohtaisesti pisteet (I-V). Pisteet vaihtelevat osioittain.

I Kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti

Maksimipistemäärä on 96. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 75 - 96 pistettä

Kohtalaisesti: 52 - 74 pistettä

Huonosti: 32 - 51

II Lasten perusturva

Maksimipistemäärä on 33. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 26 - 33 pistettä

Kohtalaisesti: 18 - 25 pistettä

Huonosti: 11 - 17

III Pedagogiikka ja toiminnan sisältö

Maksimipistemäärä on 57. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 45 - 57 pistettä

Kohtalaisesti: 30 - 44 pistettä

Huonosti: 19 - 29

IV Työyhteisön ilmapiiri ja toimivuus

Maksimipistemäärä on 45. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 36 - 45 pistettä

Kohtalaisesti: 24 - 35 pistettä

Huonosti: 15 - 23

V Aikuisen kasvatustieto ja -tietoisuus

Maksimipistemäärä on 45. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 36 - 45 pistettä

Kohtalaisesti: 24 - 35 pistettä

Huonosti: 15 - 23

Yhteenveto

Kun analyysi on tehty, voidaan laskea osiokohtaisesti pisteet (I-V). Pisteet vaihtelevat osioittain.

I Kasvatuksen fyysinen ja rakenteellinen konteksti

Maksimipistemäärä on 96. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 75 - 96 pistettä

Kohtalaisesti: 52 - 74 pistettä

Huonosti: 32 – 51

II Lasten perusturva

Maksimipistemäärä on 33. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 26 - 33 pistettä

Kohtalaisesti: 18 - 25 pistettä

Huonosti: 11 – 17

III Pedagogiikka ja toiminnan sisältö

Maksimipistemäärä on 57. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 45 - 57 pistettä

Kohtalaisesti: 30 - 44 pistettä

Huonosti: 19 - 29

IV Työyhteisön ilmapiiri ja toimivuus

Maksimipistemäärä on 45. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 36 - 45 pistettä

Kohtalaisesti: 24 - 35 pistettä

Huonosti: 15 - 23

V Aikuisen kasvatustieto ja -tietoisuus

Maksimipistemäärä on 45. Pisteiden jakautuminen:

Hyvin: 36 - 45 pistettä

Kohtalaisesti: 24 - 35 pistettä

Huonosti: 15 – 23

Liite 4. Varhaiskasvatuksen ja neuvolan yhteistyö; hoitopaikan kuvaus lapsesta, 4 v. lomake.

Lomake toimii yhteistyön välineenä 4 vuotiaan lapsen huoltajien, varhaiskasvatuksen ja neuvolan välillä. Lomake täytetään lapsenne hoitopaikassa ja se käydään läpi huoltajien kanssa ennen lapsen neuvolakäyntiä. Yhteistyössä saadaan monipuolinen näkemys lapsen kehityksestä ja oppimisesta. Liitteenä on lapsen piirustus ja kertomus kuvasta.

Lapsen nimi	
Syntymäaika	Aidinkieli
Hoitopaikka, puh.	
Milloin lapsi on aloittanut hoidossa? Missä lapsi on ollut hoidossa?	
Lomakkeen täyttöpäivä	Tiimi / Työntekijä

Oman toiminnan ohjaus arjen tilanteissa	<i>Kyllä</i>	<i>Harjoittelee</i>	<i>Ei osaa</i>
Ruokaillee sujuvasti ja omatoimisesti			
Pukee ja riisuu itse			
Käy omatoimisesti wc:ssä, ei kastele			
On sopeutunut päivärytmiin			
Pystyy siirtymään joustavasti toiminnasta toiseen (uudet tilanteet, siirtymät)			
Osaa rauhoittua lepäämään			
Nukkuuko päiväunet?			
Havainnot lapsesta (vahvuudet / tuentarve) Kuvaile miten asia näkyy arjessa			

Sosiaaliset taidot ja tunne-elämä	<i>Kyllä</i>	<i>Vaihtelee</i>	<i>Ei</i>
Luottaa itseensä ja taitoihinsa, käsitys itsestä on positiivinen			
Suhtautuu luottavaisesti päiväkodin aikuisiin, ilmaisee tarpeensa ja toiveensa			
Osallistuu yhteiseen toimintaan			
On kiinnostunut asioista, kyselee			
Ilmaisee erilaisia tunteita ja mielialoja sanoin sekä elein			

Osoittaa myötätuntoa ja antaa lohduttaa itseään			
Hyväksyy säännöt ja rajoittamisen			
Kestää pettymyksiä, hallitsee kiukunpuuskia (ei vahingoita toisia tai ympäristöä)			
On vuorovaikutuksessa toisten lasten kanssa, solmii kaverisuhteita			
Kiusataanko lasta hoidossa?			
Kiusaako lapsi toisia?			
Havaintoja lapsesta vahvuudet/tuen tarve) Kuvaile miten asia näkyy arjessa			

Leikki ja leikkitaidot	<i>Kyllä</i>	<i>Harjoittelee</i>	<i>Ei osaa</i>
Leikkii vastavuoroisesti toisten lasten kanssa			
Lähtee leikkimään tai muuhun toimintaan omasta aloitteesta			
Keskittyy leikkiin yhtäjaksoisesti, vähintään 10min			
Leikkii monipuolisesti mielikuvitus- ja roolileikkejä			
Osaa leikkiessään neuvotella ja edistää leikin sujumista, yhteisleikki sujuu 2-3 lapsen kanssa			
Havaintoja lapsesta (vahvuudet/tuen tarve) Kuvaile miten asia näkyy arjessa			

Puheen ja kielen kehitys	Varhaiskasvatuksessa				Neuvolassa		
	<i>kyllä</i>	<i>harjoittelee</i>	<i>ei</i>	<i>osaa</i>	<i>kyllä</i>	<i>ei</i>	<i>ei suostu</i>
Puhe on selkeää ja ymmärrettävää. Joitakin äännevirheitä voi olla, mitä?							
Osaa kertoa ja kuvailla asioita ja tapahtumia lauseilla							
Osaa vastata arkielämän kysymyksiin							
On kiinnostunut asioista, kyselee							
Osallistuu keskusteluun							
Ymmärtää ja noudattaa kaksiosaisia ohjeita							
On kiinnostunut saduista ja tarinoista							
Jaksaa kuunnella satuja väh. 10min							
Tunnistaa ja nimeää päävärit							

Laskee lukumääriä ja ymmärtää lukukäsitteen kolmeen	
Omaksuu uusia asioita, häntä ohjataan ja neuvotaan	
Havaintoja lapsesta (vahvuudet ja tuen tarpeet) Kuvaile miten asia näkyy arjessa	
Varhaiskasvatus	Neuvola

Motoriikka ja Hahmottaminen	Varhaiskasvatuksessa				Neuvolassa		
	<i>kyllä</i>	<i>harjoittelee</i>	<i>ei</i>	<i>osaa</i>	<i>kyllä</i>	<i>ei</i>	<i>ei suostu</i>
Liikkuu sujuvasti (Tasapainoilee, kävelee, juoksee, hyppää, heittää palloa ja ottaa kopin)							
Yliittää kehon keskilinjan							
Hahmottaa oman kehonsa ja tilansa, tunnistaa tutun paikan							
Hallitsee oikeanlaisen kynäotteen							
Pujottelee helmiä nauhaan							
Leikkaa saksilla viivaa pitkin							
Kokoaa palapelejä, palan?				kuinka monen			
Rakentaa palikoista				tornin			
Jäijentää kuvioita				mallista			
Tietää sijaintikäsitteitä (alhaalla, ylhäällä, edessä, takana jne)							
Havaintoja lapsesta (vahvuudet ja tuen tarpeet) Kuvaile miten asia näkyy arjessa							
Päivähoito				Neuvola			

Kätisyys			Kynäote		
Oikea	Vasen	Ei vakiintunut	Kolmisormi	Nyrkki	Muu

Keskittyminen, tarkkaavaisuus ja työskentelytaidot	Varhaiskasvatuksessa ryhmässä			Neuvofassa kahden kesken		
	kyllä	harjoittelee	ei osaa	kyllä	ei	ei suostu
Keskittyy omaan toimintaansa eri tilanteissa						
Toimii arjen sääntöjen mukaan						
Toimii innostuneesti ja keskittyneesti						
Sietää jonkin verran ulkopuolisia ärsykeitä						
Osoittaa sitkeyttä ja halua yrittää						
Jaksaa odottaa omaa vuoroaan						
Pystyy toimimaan ilman aikuisen jatkuvaa ohjausta						
Havaintoja lapsesta (vahvuudet/tuen tarve) Kuvaile miten asia näkyy arjessa						

Lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet
Huolestuttaako jokin lapsen kehityksessä?

Kysymyksiä kotiin vanhemmille		
Milloin lapsi menee nukkumaan?		
Kuinka monta tuntia lapsi nukkuu?		
Katsooko lapsi telkkaria? Montako tuntia?	Yksin	Yhdessä vanhemman kanssa

Pelaako tabletilla / tietokoneella / puhelimella tms. Montako tuntia?		
	Ruutuaika yhteensä/ pvä	

Huoltaja suostuu, että näistä asioista voidaan keskustella terveydenhoidon ja varhaiskasvatuksen välillä

KYLLÄ _____ EI _____

Somerolla _____ / _____ 20 _____

_____ Huoltajan allekirjoitus

Lomake siirtyy varhaiskasvatuksesta Neuvolaan

Neuvola täyttää;

Ei seurattavaa _____

Seurattavaa, mitä? _____

Suunnitelma lapsen kehityksen tukemiseksi:

Somerolla _____ / _____ 20 _____
Terveystieteiden allekirjoitus

LIITE Lapsen piirustus ja

Liite 5 Tiimisopimus

TIIMISOPIMUS

Tiimisopimus laaditaan elo-syyskuussa, arviointi tapahtuu pääsääntöisesti esimiehen johdolla huhti-toukokuussa. Tiimi täyttää arvioinnin ennen esimiehen tapaamista. Ennen tiimisopimuksen tekemistä, jokainen tiimin jäsen täyttää itsenäisesti Minä tiimin jäsenenä -lomakkeen ja tuo sen mukanaan tiimisopimuksen tekohetkeen. Lomakkeet liitetään tiimisopimukseen.

Laadittu:

Arviointi:

Varhaiskasvatuksen yhteiset arvot ovat:

Avoimuus**Turvallisuus****Luottamus****Yksilöllisyys****Viihtyvyys**

Esiopetuksen yhteiset arvot ovat:

Asiakaslähtöisyys**Yhteistyö****Vastuullisuus****Hyvinvointi**

Tiimin jäsenet:

Tiimin arvot tulevana toimintakautena:**1.arvo:****Miten tämä arvo näkyy suunnittelussa ja toiminnassamme?****2.arvo:****Miten tämä arvo näkyy suunnittelussa ja toiminnassamme?****3.arvo:****Miten tämä arvo näkyy suunnittelussa ja toiminnassamme?****Arviointi**

ARJEN YHTEISET PELISÄÄNNÖT**ohjattu toiminta: (milloin, miksi)****ruokailu: (maistaminen, ruuan ottaminen jne.)****siirtymätilanteet:****lepoaika: (satu, kuinka kauan, nukuttaminen, vanhempien toiveet, nukkumisaika jne.)****ulkoilu: (pihasäännöt, sisälle tulo, ulos lähtö jne.)****sovittu vastualueet/vastuutehtävät (lasten läsnäolojen kirjaaminen jne.)****Arviointi**

PIENRYHMÄ: (kuinka sitä toteutamme, käytännön toteutus päivittäin, ketkä aikuiset?)

Arviointi

LAPSIHAVAINNOINTI: Havaintojen kirjaaminen lapsista, käytännön toteutus päivittäin?

Arviointi

AIKUISTEN SUHTEEN:

- **Tiedonkulku tiimiläisten kesken (millä tavalla?)**
- **Palaverikäytännöt (talon palaveri, tiimin oma palaveri)**
- **Lapsen vasu-keskusteluiden/leopsien (4-vuotis kaavakkeet) pitäminen, kuka pitää**
- **Yhteydenpitotavat huoltajiin**
- **Yhteistyö muiden ryhmien kesken**
- **Sijaisten perehdyttämiskäytännöt tiimissämme (kenen vastuulla?)**

AIKUISTEN SUHTEEN:

- Tiedonkulku tiimiläisten kesken (millä tavalla?)
- Palaverikäytännöt (talon palaveri, tiimin oma palaveri)
- Lapsen vasu-keskusteluiden/leopien (4-vuotis kaavakkeet) pitäminen, kuka pitää
- Yhteydenpitotavat huoltajiin
- Yhteistyö muiden ryhmien kesken
- Sijaisten perehdyttämiskäytännöt tiimissämme (kenen vastuulla?)

Minä tiimin jäsenenä

Nimi:

Pvä:

Millainen minä olen tiimin jäsenenä?

Omat vahvuuteni ja osaamiseni?

Mitä toivon muilta tiimin jäseniltä? Mitä itse tuon tiimiin?

Miten pidän yllä hyvää ilmapiiriä tiimissä omalta osaltani?

Miten itse selvitän tiimissämme tulleita ristiriitatilanteita? Mitä keinoja minulla siihen on?

Miten annan ja otan vastaan rakentavaa palautetta?

Liite 6. Sopimus lapsen tilapäisesti/kuuriluontoisesti annettavasta lääkityksestä

Vanhemmat tuovat lääkkeen alkuperäispakkauksessa, jossa on näkyvillä lääkemääräys (lääkkeen nimi, annos, vahvuus sekä lapsen nimi) tai tuovat kopion potilasohjeesta. Mikäli lääke tuodaan kerta-annoksena, lääkkeessä tulee olla lapsen nimi, lääkkeen nimi ja annosteluohje päivämäärineen sekä säilytysohje.

Lapsen nimi:	Henkilötunnus:
Sairaus, johon lääkitys on määrätty:	Lääkkeen nimi/aloituspäivämäärä
Lääkeannos ja antoaika:	Muuta lääkkeen annossa huomioitavaa:
Aika ja paikka:	
Huoltaja suostumus ja allekirjoitus	Yksikön edustajan allekirjoitus

Liite 7 Lapsen/nuoren yksilöllinen lääkehoitosuunnitelma

Nimi:	Henkilötunnus:
Huoltajien/vanhempien nimet	Puhelinnumerot, josta tarvittaessa tavoittaa:
Lapsen ryhmä/luokka:	Hoitaja/opettaja
Sairaus, johon lääkettä käytetään	Sairauden toteamisvuosi ja hoidosta vastaava taho:
Miten sairaus näkyy lapsen arjessa:	
Peruslääkitys	
Lääkkeen nimi:	Lääkkeen säilytys:
Lääkeannos, antotapa ja antoajankohta	Muut tarvittavat toimenpiteet lääkkeen annon yhteydessä (esim. verensokerin seuranta)
Lapsen/nuoren tarvitsemat ensiapulääkkeet/ennakoivat lääkkeet	
Lääkkeen nimi:	Lääkkeen säilytys:
Lääkeannos, antotapa ja oireet/tilanteet, jolloin lääkettä tulisi antaa:	Muut tarvittavat toimenpiteet lääkkeen annon yhteydessä (esim. yhteys huoltajiin, ambulanssin kutsuminen)
Aika ja paikka:	
Vanhempien/huoltajan allekirjoitus ja suostumus:	Yksikön edustajan allekirjoitus